

Міністерство освіти і науки України

Національний університет “Києво-Могилянська академія”

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр

на тему: “ **ВПЛИВ НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗПОДІЛУ ТА НЕРІВНОСТІ ДОХОДІВ
НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ** ”

Спеціальності:

072 Фінанси, банківська справа та страхування

Якименко Вероніка Віталіївна

Керівник: Шумська С. С.

кандидат економічних наук, доцент

Рецензент: Мельник С. М.,

кандидат економічних наук

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____Донкоглова Н.А.

«_____» _____ 2021 р.

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗПОДІЛУ	7
1.1 Еволюція розвитку економічної теорії економічного зростання	7
1.2 Взаємозв'язок циклічності економічного зростання та нагромадження багатства	12
1.3 Взаємозв'язок між типом розвитку країн та збільшенням нерівності	15
1.4 Природа та еволюція розвитку теорії економічної нерівності	19
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРУКТУРИ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	27
2.1 Світові тенденції розподілу багатства.....	27
2.2 Динаміка розвитку економіки та бідність в Україні	34
2.3 Структура та тенденції розподілу доходів населення України	39
2.4 Нерівномірність розвитку регіонів України	45
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3 МОДЕЛЬНІ ОЦІНКИ НЕРІВНОМІРНОСТІ ДОХОДІВ ТА НАПРЯМИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ	49
3.1 Регресійні моделі оцінки впливу нерівномірності доходів на економічне зростання.....	49
3.2 Міжнародний досвід скорочення бідності та економічної нерівності	51

3.3 Досягнення Цілей сталого розвитку як напрям скорочення нерівності та бідності в Україні.....	54
Висновки до розділу 3	58
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми. Бідність та нерівність залишаються найважливішими проблемами сучасності. Актуальність даної теми полягає у тому, що зростання нерівності негативно позначається на економічному розвитку. Надмірна нерівність не лише спиняє економічне зростання, але створює соціальну напругу в суспільстві. Дана проблема є актуальною для багатьох країн різного рівня розвитку економіки, а також для глобального світу в цілому, оскільки спостерігається тенденція розмежування країн на бідні та багаті. Останнім часом в Україні проблема бідності та нерівності поглиблюється, що актуалізує питання реформування вітчизняної системи.

Природу та циклічний характер економічного зростання вивчали видатні економісти усіх течій економічних шкіл, серед них А.Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус, Р. Солоу, Я. Тинберген, Дж. Форрестер, Д. Медоуз, П. Ромер, Рамсей, Т. Пікетті, С. Кузнець, М. Кондратьєв, Дж. Китчин, К. Жюгляр.

Теорію економічної нерівності досліджували К. Маркс, С. Кузнець, В. Парето, Т. Пікетті, О. Лоренц, К. Джині.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є оцінка впливу нерівномірності розподілу доходів на економічне зростання. Вказана мета зумовила необхідність наступних завдань:

- дослідити еволюцію розвитку теорії економічного зростання та нерівномірності розподілу доходів;
- проаналізувати вплив фаз ділової активності на формування багатства та бідності;
- проаналізувати світові тенденції розподілу багатства;
- провести аналіз динаміки ключових показників, що відображають економічну динаміку, структуру доходів населення, рівень бідності, нерівномірності розподілу;

- визначити підходи до скорочення нерівності та бідності у світі та систематизувати рекомендації для поліпшення ситуації в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження.

Об'єктом дослідження - вплив нерівномірності розподілу доходів на економічне зростання.

Предмет дослідження - кількісна оцінка впливу нерівномірності розподілу доходів на економічне зростання.

Дана робота складається з трьох розділів.

У першому розділі описано еволюцію розвитку теорії економічного зростання та нерівності, охарактеризовано природу взаємозв'язку між нерівністю та економічним зростанням, систематизовано закономірності розвитку нерівності залежно від типу економічного розвитку країн.

У другому розділі на базі статистичних даних охарактеризовано динаміку нерівності різних країн, а також основні тенденції розподілу багатства у світі. Охарактеризовано особливості розподілу багатства, структуру доходів населення та нерівномірності розвитку регіонів України.

У третьому розділі застосовано регресійні моделі для оцінки впливу нерівномірності доходів на економічне зростання, наведено загальні підходи економічної політики щодо скорочення нерівності та бідності, які використовують у різних країнах світу. Узагальнено напрями поліпшення соціально-економічного становища в Україні.

Загальний обсяг роботи складає 68 сторінок, 23 рисунки, 13 таблиць та 3 додатки.

Методи дослідження. У роботі було використано такі загальнонаукові методи як узагальнення, порівняння, аналіз, синтез, економіко-математичне моделювання.

Інформаційну базу становлять дані Державної служби статистики України, Національного Банку України, Світового Банку, а також результати наукових

досліджень зарубіжних та вітчизняних учених з питань нерівномірності розподілу світового багатства та України.

***Ключові слова:** економічне зростання, нерівність доходів, циклічність економічного зростання, рівень бідності, нагромадження багатства, безробіття, коефіцієнт Джині, ВВП.*

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗПОДІЛУ

Економічне зростання означає підвищення загального виробництва в економіці країни. Завдяки такому підвищенню відбувається ріст доходів населення, піднімається купівельна спроможність, покращується соціально-економічне становище країни. Традиційно, зростання масштабів виробництва корелює із розвитком технологій. Тому спочатку факторами розвитку у економічній теорії було прийнято розглядати працю, землю, робітників та капітал. Далі із появою таких винаходів як парового двигуна, електродвигуна, конвеєрного механізму економічна теорія значно розширюється та поглиблюється, виокремлюються економічні концепції, що пояснюють природу явища розвитку, границі росту, циклічність економічного розвитку. Розвиток теорії економічного зростання сприяє створенню таких економічних наук як економічна політика та зелена економіка.

Економічне зростання тісно пов'язане із економічною нерівністю. У розвинених економіках спостерігається зростання нерівномірності розподілу доходів, це впливає на соціальну напругу у суспільстві. За оцінками експертів можна зробити висновок, що у країнах, які протягом останніх кількох декад перебували на економічному підйомі, спостерігається зневіра громадян та розчарування у правильності вектору розвитку країни [1].

1.1 Еволюція розвитку економічної теорії економічного зростання

Концепція теорії економічного зростання формувалась із розвитком економічної науки. Основні закони економічної теорії як науки сформували

представники трьох економічних шкіл – меркантилісти, фізіократи та класики. На даний період розвитку суспільства економіка мала обмеження у рамках країни або регіону. Так відбулось з декількох причин:

По-перше, панування монархічного устрою у державі означало значний розрив між багатими та бідними, еліті належала ледова частка багатства країни. З іншого боку, бідне населення було рівномірно бідним.

По-друге, переміщення товарів та грошей було складно реалізувати. Спочатку гроші набували форми монет, їх переміщення було трудомістким та небезпечним процесом.

Основні постулати класичної теорії базуються у праці Адама Сміта «Дослідження про природу та причини багатства народів» [2]. Згідно з нею, розвиток виробництва тісно та прямо пов'язаний з суспільним благополуччям, а основними факторами розвитку виступає вільна конкуренція на ринку та вільне переміщення товарів. Автор критикував втручання та регулювання економіки державою. А. Сміт вважав, що на ринку діє принцип «невидимої руки», відповідно до якого кожен учасник ринку діє у власних інтересах і створює суспільний позитивний ефект на економіку. Він наголошував на вирахі від зовнішньої торгівлі – розширенні масштабів ринку, підвищуючи продуктивність країн, що торгують. Центральним для прибутків від вільної торгівлі є розподіл ефективності, котрий виникає внаслідок міжнародної спеціалізації. Міжнародна торгівля допомагає купувати товари з-за кордону за нижчою вартістю, ніж при виготовленні власноруч.

Окрім А. Сміта основоположником класичної течії економічної теорії залишається Давид Рікардо. Він притримувався принципу невтручання держави у ринкові відносини, допускав розвиток економіки лише за умови вільної конкуренції. Науковець виділяв два фактори економічного розвитку – працю та капітал і відповідно за ролями поділяв суспільство на три прошарки – працівники, які виконують роботу; власники землі; власники капіталу, який потрібен для обробки землі [2].

Загалом, Д. Рікардо виділив основні теорії, на базі яких економічну думку стали вивчати глибше та складніше. Відомими досягненнями вченого стали теорії вартості, капіталу, ренти, заробітної плати, прибутку, грошей виробництва. Представники класичної політекономії заклали економічні закони, що стало основою економічної теорії.

Серед представників ранніх економічних концепцій особливо вирізняється вчення Томаса Мальтуса. Він першим підняв проблему обмеженості природних ресурсів за умови зростання населення, сформував закон народонаселення та обґрунтував роль держави. Саме Т. Мальтус започаткував песимістичну школу економічної теорії, він поставив під сумнів основне положення класиків, згідно з яким система прагне до рівноваги, і у випадку порушення, вона врівноважується самостійно. Згідно з Мальтусом, система не є настільки ідеальною, на неї впливають зовнішні та внутрішні фактори. У праці «Досвід про народонаселення» [3] основним таким зовнішнім фактором він виокремлює невідповідність темпу росту населення та можливістю забезпечення його необхідними благами. За визначенням Мальтуса, темпи приросту населення зростають у геометричній прогресії, водночас як засоби існування – в арифметичній прогресії. Таке порушення викликає негативні наслідки у суспільстві – зубожіння, безробіття, соціальну напругу. Т. Мальтуса називають основоположником песимістичного напрямку економічної теорії тому що основними способами вирішення такого порушення він вбачав у скороченні народжуваності, шлюбів; втручанні стихійних лих – війни, епідемії, голоду. Мальтус спробував пояснити ситуацію збільшення населення як закон, однак він не враховував ті дрібні фактори, які впливають на ріст населення в різних регіонах по-різному. Він був першим дослідником, що акцентував увагу на обмеженості ресурсів, що з часом стає все більш актуальним питанням.

Із розвитком технологій відбулась промислова революція, яка характеризувалась розвитком металургії та залізними дорогами. У цей період товарообіг між країнами зростав і пожвавлювався приток капіталу, що спричинило

прискорення темпів економічного зростання. Кожна промислова революція сприяла прискоренню росту глобальної економіки, що означало зростання диспропорцій між багатими та бідними у суспільстві. Характерною особливістю суспільства стало виокремлення прошарку підприємців, які створили бізнес-імперії та стали найбільш впливовими родинами у світі, серед них сімейні клани Ротшильдів, Рокфеллерів, Морганів та інші.

Друга половина XX ст. характеризується відновленням глобальної економіки після трьох глобальних криз – Великої депресії та двох світових воєн. У цей період поживаються дискусії між вченими-економістами неокласичного та кейнсіанського напрямів, виокремлюється концепція ендogenous зростання. Важливим внеском неокласичного підходу є модель економічного зростання Роберта Солоу. Основні постулати цієї теорії були викладені у праці «Внесок у теорію економічного зростання» 1956 року. Далі він розробив багато наслідків та застосувань цієї моделі, за що пізніше був нагороджений Нобелівською премією з економіки. Його модель сформувала спосіб, за яким підхід до економічного зростання не лише як до окремого явища, а як до складової макроекономіки.

Теорія Р. Солоу розглядає економічне зростання як зростання ВВП на душу населення, цей показник, відповідно, залежить від зростання населення, технологічного прогресу та обсягу інвестицій [4]. Зростання інвестицій веде до короткочасного зростання ВВП. Таким чином, для здійснення стійкого економічного зростання в країні потрібно «поглиблення» капіталу шляхом технологічного прогресу. Таким чином, модель Солоу може бути сформульована як в дискретному, так і в безперервному часі, оскільки економічний розвиток – це динамічний процес, що потребує динамічних моделей. Іншими словами концепція Солоу ілюструє закономірність, за якою чим менша різниця між інвестиціями та заощадженнями, тим вищий ВВП. Цю закономірність називають «золотим законом заощаджень». Завдяки наведеному правилу уряд завжди повинен стимулювати ділову активність населення.

В умовах погіршення екології, виснаження невідновлюваних ресурсів, прискореної індустріалізації, демографічного буму та поширення голоду у бідних регіонах питання добробуту та розвитку економіки набуло глобального резонансу. У 1960-х роках американські учені Дж. Форрестер та Д. Медоуз висунули теорію границь росту. Основні постулати концепції вони виклали у праці «Границі росту» 1972 року [5]. Після низки досліджень науковці прийшли до досить песимістичного висновку що за існуючих темпів розвитку людство досягне границь росту протягом наступних 100 років. В якості уникнення такого результату вони запропонували змінити існуючу модель економіки в бік якісного поліпшення, тобто використовувати відновлювані природні ресурси, встановити обмеження по чисельності членів родин, відмовитись від будівництва нових підприємств і натомість перейти на замкнений цикл виробництва. Таким чином, з приблизно другої половини ХХ ст. актуалізується питання відносин людства з навколишнім середовищем, зокрема збереження екології.

В умовах глобальної економіки з'явилась потреба у запровадженні виконавчих органів певної економічної стратегії. Серед науковців цим питанням зацікавився Ян Тинберген, перший лауреат Нобелівської премії з економіки та перший керівник Комітету з планування ООН [6]. Слід додати, що Тинберген став першим лауреатом Нобелівської премії з економіки у 1969 році, а у 1965 був обраний першим керівником Комітету з планування ООН. Він вважав, що для забезпечення розвитку економіки в умовах капіталізму необхідно здійснювати планування. Згадана концепція базується на економетричних моделях, які пояснюють як досягти оптимальної економічної політики виконавчими органами. Вчений вважав, що виконавчі органи повинні визначити стратегічну мету економічної політики; визначити бажаний рівень економічних показників; визначити та оцінити політичні ресурси для здійснення заданих завдань; обрати відповідну економічну доктрину, для встановлення зв'язку між заданими економічними показниками та ресурсами для їх досягнення. Інструментами досягнення економічних цілей є заходи фіскальної та монетарної політики, їх набір залежить передусім від режиму валютного курсу. Основна частина

макроекономічних моделей Тинбергена була використана на практиці. Наприклад, для оцінки можливостей впливу уряду на економічний розвиток Нідерландів було використано короткострокову модель прогнозу. Завдяки моделі було створено програми подальшого розвитку галузей економіки країни, конкурентоздатності продуктів на міжнародному ринку та структури доходів населення. В подальшому на основі моделей Тинбергена та Р. Солоу були висунуті концепції ендогенного росту П. Ромера, Рамсея.

1.2 Взаємозв'язок циклічності економічного зростання та нагромадження багатства

Економічна система залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів, що забезпечують її динамічний характер. Прискорена індустріалізація та міграційні процеси значно вплинули на зростання масштабів економіки, накопичення багатства та нерівність його розподілу. Варто зазначити, що до Великої депресії економіка та держава існували досить відокремлено, проте глибока та затяжна криза потягла за собою масові банкрутства та падіння соціально-економічного становища населення. З того часу економіка хоча і існувала окремо, але підтримка держави стала важливим економічним амортизатором. Навіть зараз оговтатись від коронавірусної кризи багатьом підприємствам допомагає держава шляхом надання схем цільового кредитування, пом'якшення вимог фінансового регулювання. Таку стимулюючу політику проводять країни з розвиненою економікою та тою, що розвивається, як на європейському просторі, так і на азійському.

Оскільки економіка постійно перебуває у динаміці, вона перебуває на етапах зростання та спаду. Вченими-економістами було виявлено, що ці етапи мають певну циклічність – коротку, середню та довгу. Такі періоди прийнято називати циклами ділової (економічної) активності. Цикли різняться за тривалістю та амплітудою «розбігу». Завдяки вивченню циклічності економічного зростання можна виявити

основні закономірності існування циклічності та прогнозувати розвиток економіки на майбутнє.

Короткі цикли мають тривалість від 2 до 4 років. Вони формуються під впливом зміни факторів ринкової рівноваги.

Середні цикли тривають від 10 до 15 років, здебільшого такі цикли залежать від інвестицій у капітальні об'єкти.

Довготривалі цикли тривають від 40 до 60 років. Дані цикли є більш масштабним явищем, оскільки на них впливають макроекономічні процеси, науково-технічний прогрес, імплементація нових технологій у масове виробництво тощо.

Як попередньо було вказано, економічна система має динамічний характер, тобто переживає підйоми та спади. Яскравим показником фази, у якій знаходиться певна економічна система є внутрішній валовий продукт (ВВП).

Загалом виокремлюють такі **фази економічного (ділового) циклу**:

Пік (бум). На цьому етапі економіка працює при максимальному навантаженні, нарощує доходи та досягає найнижчого можливого безробіття, тобто усі доступні ресурси задіяні у цей період. Як правило, під час піку зростає інфляційне навантаження. Доречним прикладом можна навести економіку США часів президентства Д. Трампа 2016-2020 років. У цей період безробіття знизилось до рекордних 3%, рівень інфляції досяг 2.3% порівняно зі звичним рівнем у 0.8-1.5%. У піковий період багатство досягає максимальних значень у економіці, що служить «подушкою безпеки» на майбутні кризові явища.

Спад (депресія). У цей період відбувається помітне зниження індикаторів макроекономічного масштабу, зниження доходів населення, зростання безробіття. Під час депресії знижуються інвестиції та попит, що викликає скорочення ділової активності.

Дно (криза). Зазвичай дном називають найнижчу точку кривої виробництва та рівня зайнятості. У випадку кризи макроекономічні показники досягають низького рівня, відбувається банкрутство компаній, зубожіння населення. Хоча криза є

нетривалим явищем, драматичним прикладом тривалої кризи є Велика Депресія, що почалась у 1929 році у США, поширилась на світову економіку. Важливо розуміти, що криза має позитивні наслідки – показує можливість для поштовху економіки. На цьому етапі з'являються нові підходи до ведення бізнесу, технології виробництва, економічної теорії. На етапі кризи багатство знижується, здебільшого криза вдаряє по бідному населенню, оскільки воно не має запасу коштів, багаті люди мають незначне зниження, проте залишаються захищеними до економічних шоків.

Оживлення (піднесення). Після досягнення дна відбувається період поліпшення зайнятості та виробництва. Пожвавлення відбувається до докризового стану, інфляція набуває середніх значень. Протягом оживлення відбувається підвищення макроекономічних показників.

Серед науковців цикли економічної активності досліджували С. Кузнець, М. Кондрат'єв, Дж. Китчин, К. Жюгляр.

Американському вченому вітчизняного походження Саймону Кузнецю вдалось визначити цикли ділової активності середньої тривалості, що складає 15-20 років [7]. На основі статистичних даних 1865-1925 років він досліджував зміну таких факторів як демографії, інвестицій у капітальне будівництво. Згідно теорії ритмів, під час підйому скорочується безробіття, зростає попит споживачів, ВВП підвищується; бум характеризується найвищим показником ВВП та зайнятості, водночас ділова активність завмирає; далі починається спад – економічні показники поступово знижуються; криза – стан при якому рівень безробіття максимальний, низький попит. Вчений дійшов висновку, що наведені міграційні процеси та інвестиції у капітальне будівництво перш за все впливають на зміну ВВП. На практиці для країн з розвинутою економікою ритми Кузнеця співпадають з коливаннями у секторі нерухомості. Прикладом дії теорії ритмів є коливання цін у секторі нерухомості в Японії в період 1980-2000 років [7].

Дослідження довготривалих циклів ділової активності здебільшого базується на теорії М. Кондратьєва про К-хвилі. Цикли тривалістю 40-60 років передусім

відбуваються за рахунок науково-технічного прогресу та макроекономічних явищ [8]. В основі гіпотези лежить припущення про строк на створення, використання та оновлення матеріальних та господарських благ. Такими благами він вважав елементи інфраструктури. Враховуючи масштаб обсягу ресурсів та часу на створення цих благ та термін їх функціонування, з'являються коливання, що виникають впродовж тривалого періоду.

Кондратьєв охарактеризував кожен етап хвилі, показником котрої служить валовий внутрішній продукт (ВВП). Протягом етапу зростання відбувається імплементація технологій та підходів, розвиток виробництва, показники інфляції та відсоткові ставки зростають. У точці буму драматично розвертаються війни або події глобального масштабу, технології потребують вдосконалення, збільшується обсяг державних замовлень. Інфляція та відсоткові ставки різко зростають через нерівномірні стрибки валютного курсу. Далі відбувається перегрів економіки, темпи економічного зростання уповільнюються, ринок переповнений товарами, скорочуються видатки. Внаслідок переповнення ринку, ціни знижуються, з'являються адміністративні перепони у вигляді мита, інфляція та відсоткові ставки також. Фаза кризи є найважчим етапом циклу, оскільки інфляція та відсоткові ставки низькі, зростання ВВП майже не прослідковується, а попит на кредитні послуги мінімальний. З іншого боку, саме у період кризи відбувається адаптація до нових ринкових умов, підготовка наступного буму. З кожною кризою враховується попередній досвід, що допомагає піднімати економіку на якісно вищий ступінь.

1.3 Взаємозв'язок між типом розвитку країн та збільшенням нерівності

На проблему економічної нерівності також сильно впливає економічна доктрина, згідно якої розвивається держава. XX ст. стало найбільш бурхливим та насиченим на економічні, політичні та технологічні події, оскільки відбувався розвиток економічної та політичної наук, що супроводжувався постійними

технологічними відкриттями. Одним із особливостей періоду можна виділити два блоки держав, які розвивались різними шляхами розвитку – екстенсивним та інтенсивним. Втіленням першого типу економічного зростання можна назвати СРСР, а другого – західні розвинені економіки, для прикладу США та європейських держав.

Якщо керуватися такими критеріями як рівень розвитку техніки та технології виробництва, то можливо виділити доіндустріальний, індустріальний та постіндустріальний типи економічного зростання. Якщо говорити про характер взаємозв'язку світового господарства та національної економіки, то отримаємо імпортозаміщуючий та експортно-орієнтований типи.

Екстенсивний тип економічного зростання здійснюється шляхом кількісного збільшення засобів виробництва та робочої сили за умови сталості виробничих ресурсів та технології [9]. Прикладом екстенсивного розвитку є розширення посівних угідь, кількості працівників, добрив, техніки з метою збільшення виробництва зерна за умови незмінності якості та ефективності задіяних чинників виробництва. Тобто якщо необхідні додаткові доходи та показники, то необхідно збільшити об'єм продукції. При даному підході низька ефективність праці компенсується значними масштабами виробництва. Історичною ілюстрацією екстенсивного підходу є «цілинна епопея» в першій половині XX століття СРСР для швидкого збільшення сільськогосподарського виробництва в короткі строки було освоєно і засіяно мільйони гектарів незайманих земель Казахстану та Сибіру. Це дозволило значно збільшити об'єми сільської продукції, але не призвело до технічного розвитку сільської промисловості. Крім того було нанесено шкоди навколишньому середовищу.

«Екстенсивне зростання можна виразити такою формулою:

$$Y_t / N_t = \text{const} \quad \text{чи} \quad Y't = N't, \quad (1.1)$$

де Y_t – об'єм ВВП за період t ;

N_t – кількість використаних ресурсів;

$Y't$ – темп приросту реального ВВП за період t ;

$N't$ – приріст ресурсів за період t .» [9]

Якщо використання одного з трьох факторів росте швидшими темпами, то його питома вага у валовому продукті зростає. В результаті складається один з трьох підтипів екстенсивного економічного зростання: капіталомісткий, трудомісткий або ресурсномісткий.

- **Трудомісткість.** Для постійного росту прибутку кількість працівників має неупинно рости, інакше розвиток зупиниться і почнеться регрес. Це означає, що кількість виконаної роботи зростає за рахунок нових працівників, а не через збільшення продуктивності. Крім того кваліфікація працівників теж залишається незмінною.

- **Капіталомісткість.** Як і в випадку вище, відбувається ріст задіяного капіталу. Тобто підприємства нарощують виробничі потужності, збільшують кількість обладнання. Але усе це відбувається без підвищення якості.

- **Ресурсномісткість.** Екстенсивний шлях розвитку для отримання більшої кількості продукту збільшує кількість необхідних для цього ресурсів. Наприклад збільшує посівні площі або поголів'я тварин у сільському господарстві, або копає нові кар'єри та шахти у промисловості. Про підвищення продуктивності та впровадження нових технологій мови не йде.

Але екстенсивний тип розвитку має і свої переваги. Відбувається стрімкий ріст кількості отриманої продукції та освоюються нові землі. Збільшення виробничих потужностей веде до залучення нових робітників, що в свою чергу дозволяє забезпечити велику зайнятість робочої сили та зменшення кількості безробітних.

Слід пам'ятати, що при тривалому розвитку екстенсивного господарства відбувається застій в економіці. Через відсутність нових технологій продуктивність праці залишається незмінною, що призводить або до здорожчання продукції, або до пониження заробітної плати працівників.

В умовах науково-технічного прогресу екстенсивний розвиток веде до застою в економіці. Це відбувається тому що, за відсутності нових технологій продуктивність праці залишається сталою, а під впливом конкуренції та постійної інфляції підприємці повинні підвищувати ціну на продукцію або знижувати заробітну плату робітників, що погано відображається на суспільно-економічному житті в цілому.

Інтенсивний тип економічного зростання – базується на використанні нових методів виробництва та широкому використанні досягнень науково-технічного прогресу [9]. Тобто розвиток виробництва відбувається не за рахунок ресурсів, що надходять ззовні, а через внутрішнє вдосконалення якості праці робітників та за допомогою покращення технологій виробництва. Існує декілька факторів, що визначають інтенсивне зростання:

- **Підвищення якості праці.** Керівники підприємств зацікавлені в підвищенні кваліфікації працівників. Адже від рівня їх навичок безпосередньо залежить кількість і якість продуктів чи послуг які вони надають. Крім того, висококваліфіковані працівники можуть виконувати більш складні операції.

- **Доцільне використання ресурсів.** На будь-якому підприємстві необхідно раціонально використовувати та розподілити ресурси для ефективної роботи.

- **Науково-технічний прогрес.** Завдяки досягненням науково-технічного прогресу у багатьох галузях ручну працю можна замінити на машинну. Розвиток технологій дозволяє використовувати більш ефективне та просунуте обладнання. Усе це дуже сильно відображується на швидкості виробництва, якості та кількості товарів чи послуг.

- **Раціональне використання площі.** Цей фактор бере до уваги економію на масштабі, тобто утримання одного великого підприємства є більш доцільним та економічно вигідним, ніж утримання декількох невеликих.

За умови переважання обсягу ВВП над обсягом задіяних ресурсів відбувається інтенсивний розвиток:

$$Y't > N't. \quad (1.2)$$

Екстенсивний шлях розвитку не безкінечний. На певному етапі його можливості вичерпуються та розвиток заходить у глухий кут. Інтенсивний шлях розвитку, навпаки, означає пошук нових можливостей, які активно використовуються на практиці, що рухає прогрес вперед швидкими темпами.

На практиці, звісно, окремо в чистому вигляді не існує інтенсивного чи екстенсивного типу розвитку, а є їх поєднання з відповідним переважанням одного типу над іншим. Але можна зробити висновок, що в країнах, які обрали переважно інтенсивний тип розвитку, економічна рівність має тенденцію до зростання, і зараз ця проблема загострюється, що викликає зростання соціальної напруги. А в країнах постсоціалістичного табору коефіцієнт Джині значно нижчий, що означає нижчий рівень нерівності у суспільстві. Це можна пояснити тим, що при екстенсивному розвитку кількісно збільшується робоча сила та засоби виробництва, тобто знижується безробіття і робітники залишаються у сталих економічних умовах, тобто є однаково небагатими. Водночас при інтенсивному розвитку робітник зацікавлений у підвищенні якості праці, що в свою чергу відображається на підвищенні його заробітної плати.

1.4 Природа та еволюція розвитку теорії економічної нерівності

Одним із явищ, що спиняє глобальний розвиток економіки, є нерівність. Нерівність виникає внаслідок нерівномірного розподілу доходів та багатства у суспільстві. Цей феномен має різноманітні причини виникнення та форми вияву, однак цілком зрозуміло, що нерівність негативно впливає на розвиток соціально-економічного становища населення в цілому. Наявність нерівності у суспільстві вказує на існування бідного та багатого прошарків населення. Причому дохід є

індикатором грошового потоку особи, а багатство являє собою вимір запасу. Багатство показує обсяг купівельної спроможності станом на певний момент, в той час як дохід показує динаміку обсягу купівельної спроможності за обраний період.

Закономірно, що чим вищий рівень нерівності у суспільстві, тим більш соціально напруженим є суспільство. Оскільки проблема нерівності є соціально-економічним явищем, то слід її розглядати у двох аспектах: соціальному та економічному. Соціальна нерівність поділяється за гендерними, віковими, культурними, релігійними та іншими параметрами, в той час як економічна нерівність здебільшого означає нерівномірний розподіл благ у суспільстві. Особливу роль у соціально-економічній нерівності відіграє саме нерівність доходів, адже вона визначає стимул для розвитку господарської діяльності, вона значно впливає на соціальне та політичне становище у суспільстві [11]. На прикладі країн Латинської Америки можна стверджувати, що значний розрив доходів сприяє відсутності мотивації для професійного розвитку, а також криміногенній напруженості у суспільстві. Натомість суспільства з порівняно невеликим розривом доходів має «подушку безпеки» у вигляді середнього класу між багатими та бідними, це дозволяє підвищити стимули до отримання освіти та кар'єрного росту [10;12;13]

Карл Маркс був першим теоретиком, який досить глибоко досліджував нерівність в якості феномену, що погіршує соціально-економічне становище країни. Теоретик не лише висунув теорію, але побудував обґрунтовану модель класового суспільства.

Згідно з Марксом, становище особи у суспільстві визначається його місцем у економічній системі. Передумовами зростання нерівності він називав приватну власність. За словами К. Маркса, внаслідок зростання приватної власності зростає розшарованість у суспільстві, що невідворотно призведе до наростання соціальної напруги [11]. Згідно з його концепцією, панівний клас буде привласнювати додану вартість, яка створена працею робочого класу. Таким чином, нерівність лише зростатиме, і як наслідок класові протиріччя – загострюватимуться. З часом такий

стан призведе до революційних рухів, повалення капіталістичного устрою та встановлення комунізму, режиму соціальної рівності усіх членів суспільства.

Окрім теорії циклів Саймон Кузнець вивчав категорію національного доходу та спробував пояснити нерівність розподілу доходів. Згідно гіпотези вченого, внаслідок міграції сільського населення у міста нерівність доходів збільшується, водночас внаслідок міграції збільшується конкуренція за робочі місця, що викликає зниження заробітної плати. Кузнець сформулював теорію, яку пізніше назвали кривою Кузнеця. Згідно неї, економічний ріст та поступове зниження нерівності доходів спостерігається у постіндустріальних економіках. Крива Кузнеця має форму оберненої літери U, згідно з Рисунком 1.1 [14].

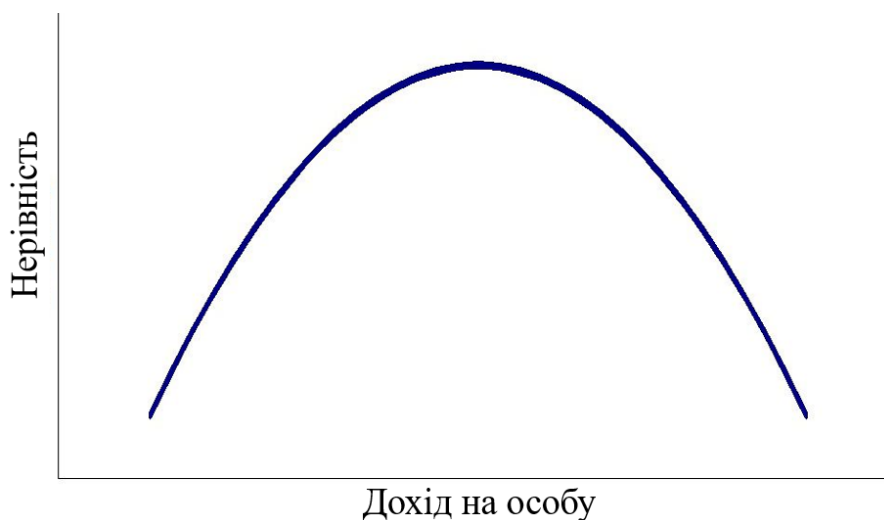

Рисунок 1.1. - Крива Кузнеця С.

Джерело: складено автором на основі прикладу [14]

Розроблена наприкінці XIX ст. концепція Вільфредо Парето набула досить широкого масштабу. «Принцип Парето» часто використовують у менеджменті, економіці та політології. Досліджуючи кумулятивні зв'язки між розподілом доходів населення Італії, він дійшов висновку, що 20% домогосподарств отримують

приблизно 80% всіх доходів, а також частка багатих залишається сталою величиною. Надалі цю закономірність стали використовувати для пояснення функціонування бізнесу.

Із підвищенням темпів росту глобальної економіки питання розподілу доходів в суспільстві зайняло ключову роль. Одним із науковців, які вивчали дану проблему був Макс Отто Лоренц. Він запропонував концепцію функції розподілу, яка ілюструє феномен у прямокутній системі координат.

На умовному прикладі показано принцип роботи розподілу Лоренца. У Таблиці 1.1 наведений умовний розподіл сукупного доходу населення його групами.

Таблиця 1.1. Приклад розподілу доходів у суспільстві

Прошарок суспільства	Частка населення, %	Дохід відносно сукупного доходу населення, %
Бідні люди	20%	3%
Люди з доходом нижче середнього	20%	6%
Люди з середнім доходом	20%	14%
Люди з доходом вище середнього	20%	22%
Багаті люди	20%	55%

Джерело: складено автором для умовного прикладу

Коефіцієнт Джині є одним із макроекономічних показників, які показують нерівномірність розподілу доходів населення порівняно з їх абсолютно рівномірним розподілом у суспільстві. Дану модель запропонував італійський науковець Коррадо Джині на початку XX ст. Показник має значення в діапазоні від 0 (абсолютна рівність) до 1 (абсолютна нерівність).

На Рисунку 1.2. зображений графік, на основі якого проведений розрахунок коефіцієнту Джині. На графіку зображено дві лінії - розподіл доходів населення згідно Таблиці 1.1 та лінія абсолютної рівності.

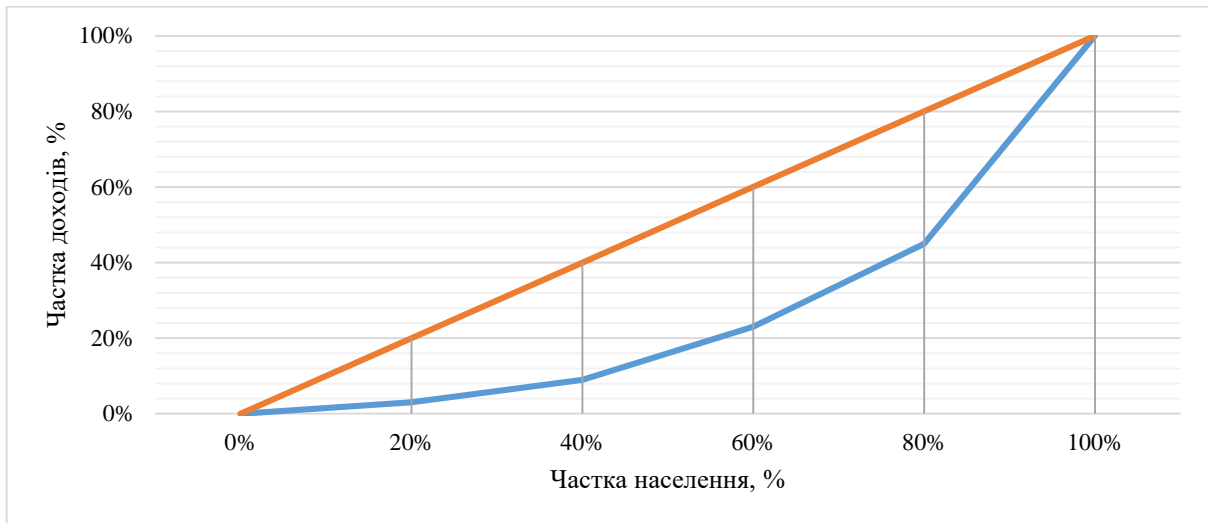

Рисунок 1.2. - Ілюстрація умовного прикладу розподілу доходів та лінії абсолютної рівності

Джерело: складено автором для ілюстрації прикладу [15]

Ця лінія показує умову, коли кожна квінтільна група населення (20%) отримує відповідно таку ж частку сукупного доходу. Розрахунок коефіцієнту Джині проводиться на основі кривої Лоренца за формулою:

$$G = A / (A + B), \quad (1.3)$$

Де A – площа фігури між лінією абсолютної рівності та лінією фактичного розподілу (верхньої фігури);

B – площа фігури між лінією фактичного розподілу та віссю абсцис (нижньою фігурою).

За вказаним прикладом $G = 48\%$, що означає досить високу нерівність у суспільстві.

Коефіцієнт Джині використовують для порівняння економічної нерівності населення між країнами поряд із показником ВВП на душу населення та зростанням ВВП. Він допомагає ілюструвати динаміку економічної нерівності у країні.

Серед сучасних науковців проблему економічної нерівності досліджував професор Паризької школи економістів та автор книги «Капітал у XXI столітті», у якому розглядається концентрація та розподіл багатства протягом останніх 250 років, Тома Пікетті. За автором книги, приблизно з 1980-х років розрив багатства між 10% та рештою населення у розвинених країнах почав зростати, та існує тенденція до подальшого росту принаймні до кінця XXI ст. Пікетті зазначає, що економічна нерівність є нормальним явищем, оскільки можливості окремої людини на її індивідуальний успіх визначені здебільшого її успадкованим становищем та зв'язками, аніж індивідуальними здібностями та працелюбністю [16]. Крім того, закони сучасної ринкової економіки стимулюють до концентрації багатства у малій частки населення. Ілюстрація зростання диференціації доходів Пікетті доводить, що матеріальне благополуччя особи формується внаслідок успадкування, а не особистих якостей людини, що підбиває один із основних принципів демократичного устрою суспільства. Незважаючи на те, що після Другої світової війни цей принцип здійснювався, Т. Пікетті довів, що післявоєнний період став радше аномалією. Науковець наголошував на важливості ролі держави у регулюванні глобальної економіки шляхом введення податку на багатство, з іншого боку він визнавав, що така міра залишається неможливою.

На процес поглиблення соціально-економічної нерівності та розриву доходів впливає ряд факторів: економічних, соціальних, політичних, психологічних, демографічних тощо. Деякі чинники впливають на структуру доходів населення, інші ж – на їх розподіл. До економічних чинників відносять різноманітність джерел доходів, відмінності у продуктивності праці, відмінності власності, відношення інтересів роботодавця та робітника. До соціальних чинників відносять: рівень освіти працівника, територіально-поселенські ознаки, соціальні ресурси, відмінності

людських здібностей, відношення до ризику. Демографічні чинники стосуються вікових, статевих, національних, культурних ознак, а також демографічного тиску.

Високий рівень економічної нерівності негативно впливає як на соціальний, так і економічний розвиток суспільства. По-перше, високий рівень нерівності негативно впливає на економіку, оскільки левову частку доходів багатий прошарок населення зберігає як скарби, в результаті чого знижуються ставки і можливості центральних банків обмежуватися під час кризи. Водночас населення з низькими доходами більшу частину доходів витрачають на споживання стимулюючи економіку. По-друге, зростання нерівності стимулює бідний прошарок суспільства до надмірного споживання шляхом взяття боргів. Вагомими соціальними наслідками зростання економічної нерівності є підвищення криміногенної ситуації у суспільстві, погіршення умов життя для незахищених прошарків населення, зростання бідності.

Висновки до розділу 1

Зв'язок між економічним зростанням та нерівністю безумовно тісний. За даними аналітиків та теоретиків, економічна нерівність досягла свого піку у 1980-х роках, а далі тенденція змінилась до зниження. Причиною такої зміни тенденції можна назвати фінансову кризу та період Великої рецесії. Проте незважаючи на зниження нерівності, її рівень між країнами залишається високим – одні країни багатшають, інші – бідніють. Звісно, це негативно впливає на розвиток глобальної економіки. Зараз під час пандемії багато країн переживають кризу, а далі відбувається рецесія, тому цю можливість можна обернути у вигоду для глобального розвитку, адже саме під час кризи створюють нові механізми та підходи для вирішення вкрай важливих проблем.

Розвиток нерівності всередині держави залежить від її типу економічного розвитку. Порівнюючи країни колишнього СРСР та ЄС або США можна

констатувати, що у країнах переважно екстенсивного шляху розвитку нерівність залишається низькою у порівнянні із розвиненими західними економіками.

Циклічний характер економічного розвитку був глибоко досліджений з другої половини XX ст.. Цей період має кілька особливостей: по-перше, з'являється глобалізація як всеохоплюючий процес. Вона поєднує фінансовий, банківський сектори у глобальну мережу. Криза на локальному ринку стане загрозою для глобального. По-друге, економіка зрощується із державою, а це означає, що амортизатором економічних криз тепер стає державний борг. По-третє, із вивченням циклів ділової активності, стає можливим прогнозування економічного спаду та зміна економічної політики для пом'якшення економічного шоку.

Серед теоретиків досить глибоко вивчали природу зв'язку між нерівністю та економічним зростанням С. Кузнець, К. Джині та Т. Пікетті. Важливо додати, що ці науковці належать до сучасних дослідників, тобто можна зробити висновок, що раніше середини XX ст., економічна нерівність не поставала проблемою для суспільного розвитку, а у період перших економічних теоретиків взагалі вважалась нормальним явищем.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТРУКТУРИ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

2.1 Світові тенденції розподілу багатства

Для оцінки рівномірності розподілу благ у суспільстві використовують низку показників. Часто ситуацію ілюструють за допомогою кривої Лоренца, а показники розраховують на основі коефіцієнту Джині. Також, для дослідження змін у долях доходів населення використовують децильні або квінтільні групи.

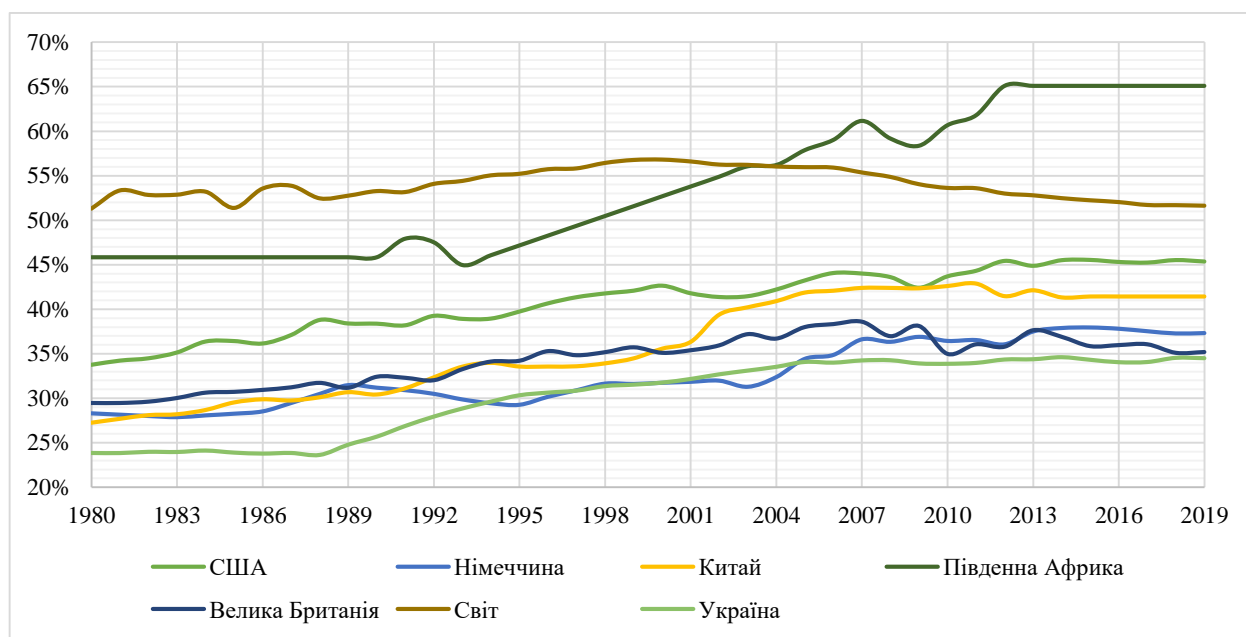

Рисунок 2.1. - Розподіл національного доходу першим 10% населення за країнами

Джерело: складено автором на основі [21]

На Рисунку 2.1 наведений приклад динаміки розподілу національного доходу між 10% найбагатших за країнами. Із графіку видно, що доля національного доходу між найбагатшими із роками лише зростає. Цікаво, що серед таких країн як Сполучені Штати, Німеччина, Велика Британія, Китай, Південна Африка та Україна найбільша нерівність спостерігається у Південній Африці, частка національного доходу складає 65%. Найнижчу долю серед наведених країн має Україна, однак її рівень доходу важко порівнювати з попередніми країнами.

Таблиця 2.1. Концентрація багатства за країнами у 2008 та 2018 роках

Частина населення	Нижні 50%		Верхні 10%	
	2008	2018	2008	2018
США	1.1%	1.5%	69.4%	70.7%
Франція	7%	6.3%	53.2%	55.3%
Китай	11.5%	6.4%	56.9%	67.4%

Джерело: складено автором на основі [19;21]

У Таблиці 2.1 наведені дані розподілу багатства за групи населення у різних країнах світу. Причому найбільший темп зростання розриву прослідковується у Китаї, що здебільшого пояснюється сильним зростанням масштабів економіки країни протягом останніх десятиліть.

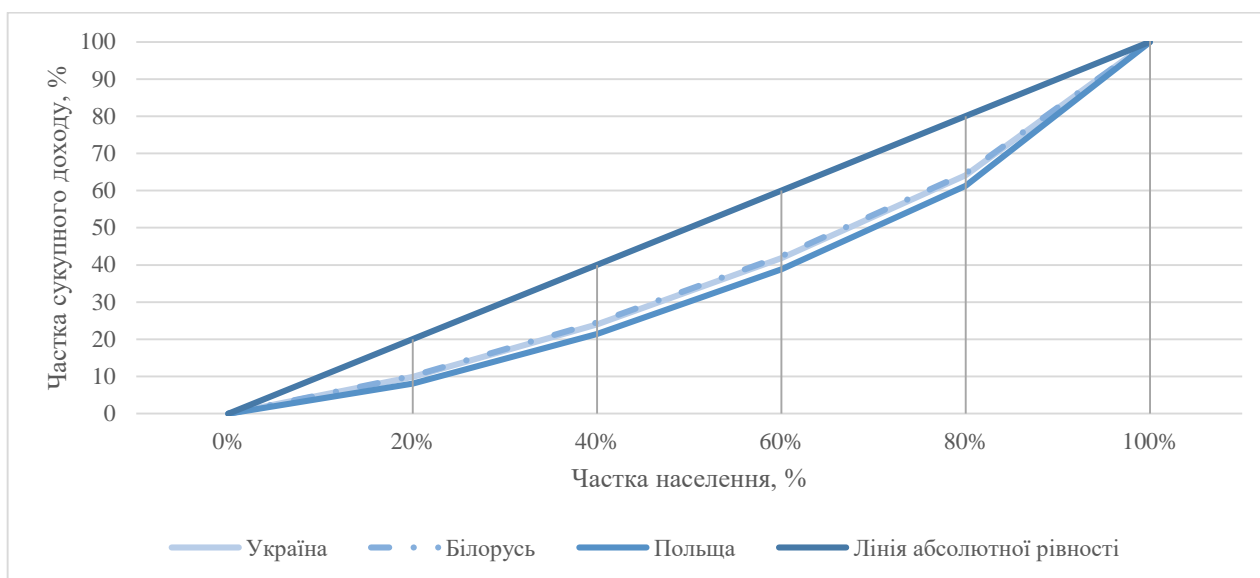

Рисунок 2.2. - Розподіл за доходами населення у Польщі, Білорусі та Україні 2018 року

Джерело: складено автором на основі даних [22]

На основі даних з відкритих джерел на Рисунку 2.2 було порівняно розподіл доходів населення у Польщі, Білорусі та Україні за 2018 рік методом розподілу Лоренца. Як видно із графіку, лінії України та Білорусі накладаються одна на іншу, однак крива по Польщі більше віддалена від лінії абсолютної рівності, що свідчить про менш рівномірний розподіл доходів у країні.

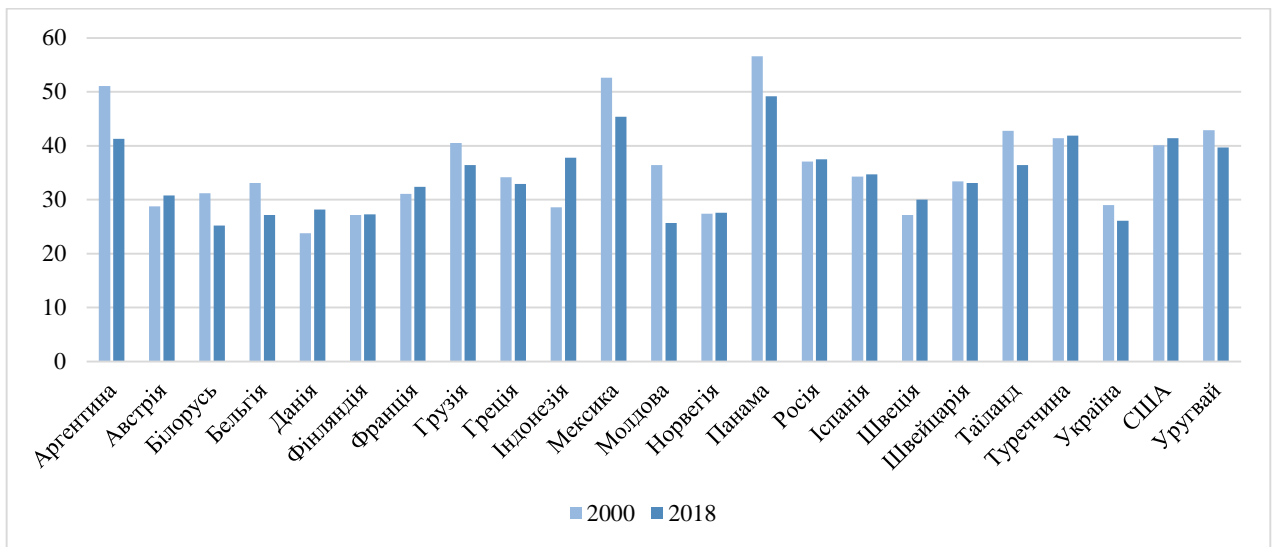

Рисунок 2.3. - Індекс Джині за країнами у розрізі 2000 та 2018 років

Джерело: складено автором на основі [22]

На Рисунку 2.3 наведений графік зміни індексу Джині за країнами у 2000 та 2018 роках. Цікаво, що найвищих значень показника досягають в більшій мірі країни Латинської Америки – Панама, Уругвай, а також та США. Серед зазначених країн найнижчих значень показника досягають країни Європи – Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Норвегія, Швеція, Молдова, Україна. Варто додати, що основні гравці Європейського континенту Німеччина, Франція та Велика Британія мають досить високий індекс Джині. Серед пострадянських країн слід виокремити Україну та Молдову, в яких показник диференціації доходів значно нижчий, аніж у Грузії та Росії.

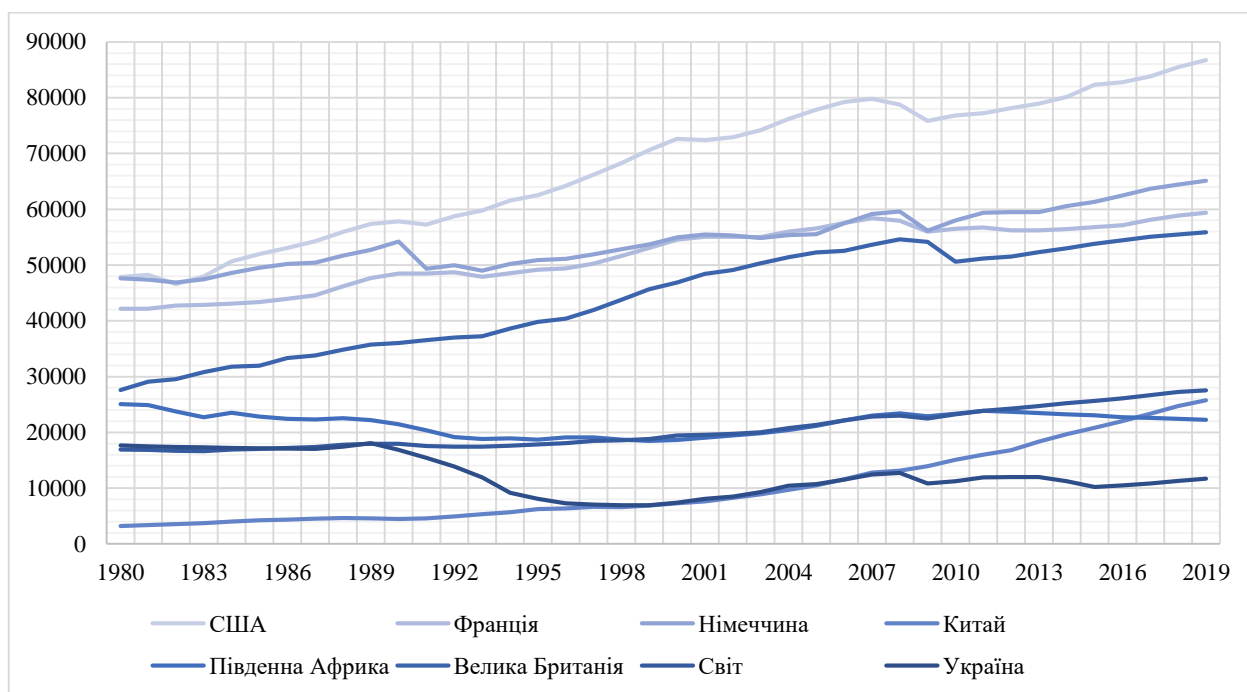

Рисунок 2.4. - Динаміка середнього доходу ВВП на душу населення за країнами, дол. США.

Джерело: складено автором на основі [21]

На Рисунку 2.4 відображена динаміка середнього доходу ВВП на душу населення між США, Францією, Німеччиною, Китаєм, Південною Африкою, Великою Британією, Україною та світом загалом. Із графіку помітно, що США значно вибивається від решти країн за показником, далі відповідно на приблизно одному рівні знаходяться країни-учасниці ЄС – Німеччина, Франція, Велика Британія. Нижче за рівнем середнього доходу ВВП на особу знаходяться Південна Африка, Китай та Україна. Показник по світу коливається приблизно на одному рівні, не прослідковуються драматичні коливання. Що цікаво, показники України різко знижуються у 1990 році після розпаду СРСР і далі не повертається до колишнього рівня, у 2006-2008 та 2011-2013 роках відбувається незначний ріст. Варто додати, що динаміка Китаю значно відрізняється від решти країн – помітна зростаюча тенденція, у період 1996-2009 років показник середнього доходу на душу населення співпадає з

даними України, далі невинно зростає і станом на 2019 рік майже співпадає з середньосвітовими показниками.

Проблема економічної нерівності стоїть дуже гостро. Про це свідчать нещодавні дослідження, за якими розрив між багатими та бідними залишається вагомим і має тенденцію до зростання. Відповідно до звіту Credit Suisse Global Wealth 2020, лише 1% найбагатших людей, що становить приблизно 52 млн. осіб, володіє приблизно 43% всього багатства, в той час як нижні 50% володіють 1% багатства відповідно. Щороку у звіті публікують результати досліджень благополуччя 5,2 млрд. осіб у всьому світі. Благополуччям вважають фінансові активи (акції, облігації, грошові засоби, пенсійні фонди) та власність. Згідно зі звітом, загальний обсяг благополуччя у світі зросло на 36.3 трлн. дол. США. І хоча пандемія COVID-19 мала вплив на світову економіку, фондові ціни швидко реабілітувались завдяки залученим з центральних банків коштам. Станом на середину 2020 року світове благополуччя домогосподарств вже перевищило рівень січня 2020 року на 1 трлн. дол. США. Найбільш постраждалим регіоном виявились країни Латинської Америки, де девальвація посилила скорочення доларового ВВП, це призвело до зниження загального багатства у доларовому вимірі на 12.8%. Пандемія також анулювала очікуване зростання у Північній Америці та викликала збитки у всіх інших регіонах, окрім Індії та Китаю.

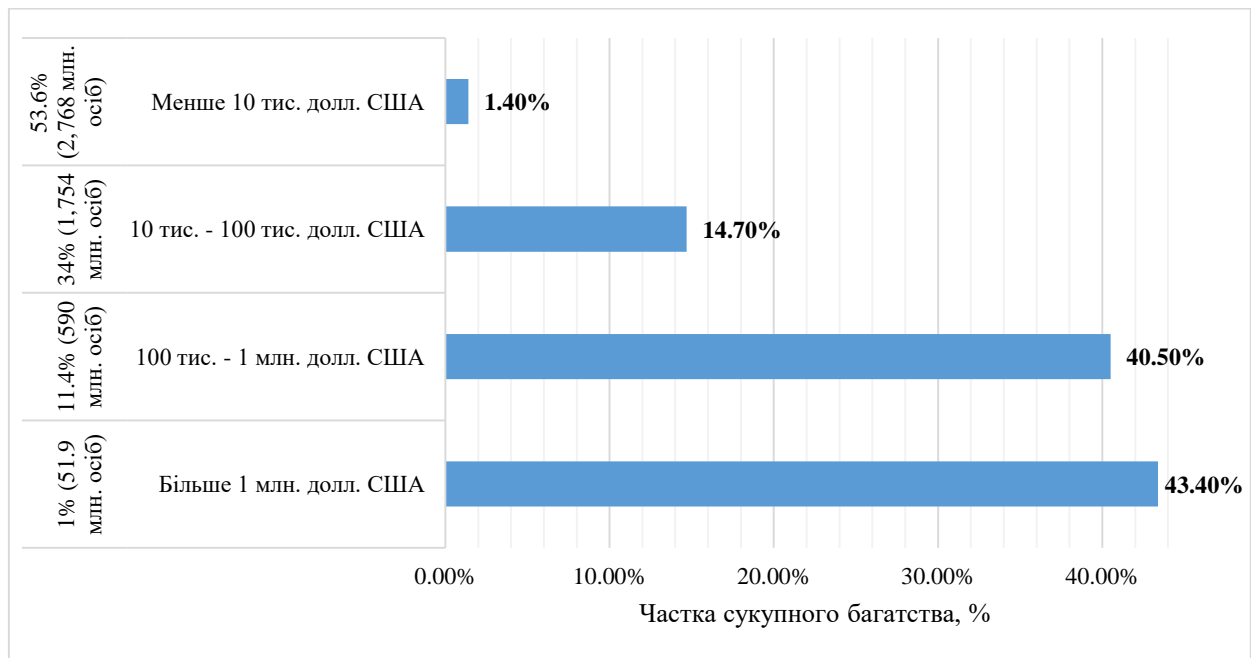

Рисунок 2.5. - Розподіл світового багатства станом на кінець 2019 року

Джерело: складено автором на основі даних [19;21]

Слід зауважити, що 55% сукупного світового багатства належить Північній Америці та Європі, з іншого боку ці регіони становлять лише 17% дорослого населення світу. Для порівняння, частка дорослого населення у країнах Латинської Америки більша за частку світового багатства приблизно утричі, в Індії у чотири рази, а в Африці – приблизно у десять разів.

Аналізуючи довший період – XIX-XX століття, аналітики дійшли висновку, що показник нерівності доходів між країнами досяг свого піку у 1980-х роках, а далі він почав знижуватись. Слід пам'ятати, що загалом на глобальну економіку у період 1980-2008 років вплинули фінансова криза та період Великої рецесії. Крім того, спостерігається зростання середнього доходу – у 2003 році він становив 1090 дол. США, а у 2013 – 2010 дол. США. Глобальна нерівність виникає внаслідок як зміни нерівності між країнами, так і всередині країн. Тому явище зниження глобальної нерівності є складним та багатоаспектним процесом. Нерівність доходів у світі

залишається високим, однак порівнюючи 2003 та 2013 роки помітна тенденція до вирівнювання. З огляду на минуле можна зазначити, що глобальна нерівність залишатиметься високою, однак із поступовою тенденцією до зниження [14].

2.2 Динаміка розвитку економіки та бідність в Україні

Україна залишається економікою, яка розвивається та прямує до розвитку високорозвинених держав світу. Для аналізу економічного стану України протягом останнього десятиліття було зібрано ряд основних показників.

Відповідно до макроекономічних показників української економіки за останні 10 років починаючи з 2010 по 2020 рік було проаналізовано такі показники як зміна реального ВВП, відношення державного боргу до ВВП, дефіцит бюджету та ВВП на душу населення, показники інфляції споживчих цін, цін виробників, накопичувальний рівень інфляції та дефлятор ВВП.

Зміна реального ВВП є основним показником, що відображає стан підйому або спаду економіки. За цим показником аналізують наскільки успішною є економічна політика країни в цілому. За даними Таблиці 2.1 у 2010-2011 роках відбувається зростання показника на 4.1%, 5.5% відповідно. Далі починається стадія призупинення та спаду ділової активності зі значеннями 0% у 2013, -6.6% у 2014 та -9.8% у 2015 роках. Після кризи 2015-2015 років спостерігається відновлення докризових темпів зростання економіки зі значеннями 2.4% у 2016, 2.5% у 2017, 3.4% у 2018 та 3.2% в 2019 роках.

Державний борг до ВВП – з 2014 року помітно досить різке зростання показника, внаслідок зниження та призупинення ВВП у зв'язку з політичною та економічною кризою в країні та подіями на сході держави. Проте на 2017 рік показник почав повертатись до докризового рівня. Це пов'язано із програмами кредитування МВФ та інших міжнародних фінансових організацій, пік виплат відбувся приблизно у 2017 році.

Дефіцит бюджету – показує наскільки видатки перевищують доходи державного бюджету. Згідно з Таблицею 2.1 дефіцит бюджету зростав у 2013-2014 роках та становив 4.5% та 5% відповідно. У наступних роках він скоротився, ймовірно це пов'язано із скороченням видатків державного бюджету у сфері соціальних виплат, медицини, освіти.

ВВП на душу населення – є загальним показником добробуту. Він ілюструє обсяг споживання на особу, тісно пов'язаний з рівнем благополуччя у країні. За даними Світового банку, показник зростав у 2011-2013 роках, далі у 2014-2015 роках знизився до найнижчої відмітки 2125 дол. США, згодом відновився до 3660 дол. США у 2019 році, що відповідає рівню докризового показника у 2011-2012 роках.

Таблиця 2.2. Економічні показники 2010-2019 років

Рік	Зміна реального ВВП, %	Державний борг до ВВП, %	Дефіцит бюджету, %	ВВП на душу населення, дол. США
2010	4.1		-5.94	2965.14
2011	5.5	35.9	-1.8	3569.76
2012	0.2	36.6	-3.8	3855.42
2013	0	41.5	-4.5	4029.71
2014	-6.6	60	-5	3104.64
2015	-9.8	67	-2.3	2124.66
2016	2.4	69	-2.9	2187.73
2017	2.5	61	-1.6	2640.68
2018	3.4	52.3	-2.7	3096.82
2019	3.2	46.8	-2	3659.03

Джерело: складено автором на основі даних [24; 25; 27]

Зміна структури видатків державного бюджету у 2010, 2014 та 2019 роках зображена на Рисунку 2.6. За графіком помітно, що у 2010 році основними статтями видатків бюджету були міжбюджетні трансферти (11.8%), соціальний захист та соціальне забезпечення (34.6%), охорона здоров'я (13.5%), громадський порядок, безпека, судова влада (11.9%) та загальнодержавні функції (12.1%). У 2014 році суттєво зростає частка видатків на міжбюджетні трансферти (30.2%), знижується частка видатків у частині соціальний захист та соціальне забезпечення (18.7%). У 2019 році міжбюджетні трансферти становлять 24.3%, соціальний захист – 20.4%, громадський порядок, безпека, судова влада – 13.1%, загальнодержавні функції – 15.7% видатків державного бюджету. Таким чином, відбулось скорочення видатків на охорону здоров'я, соціальний захист та забезпечення, збільшення видатків на міжбюджетні трансферти, економічну діяльність, громадський порядок, безпеку, судову владу та оборону.

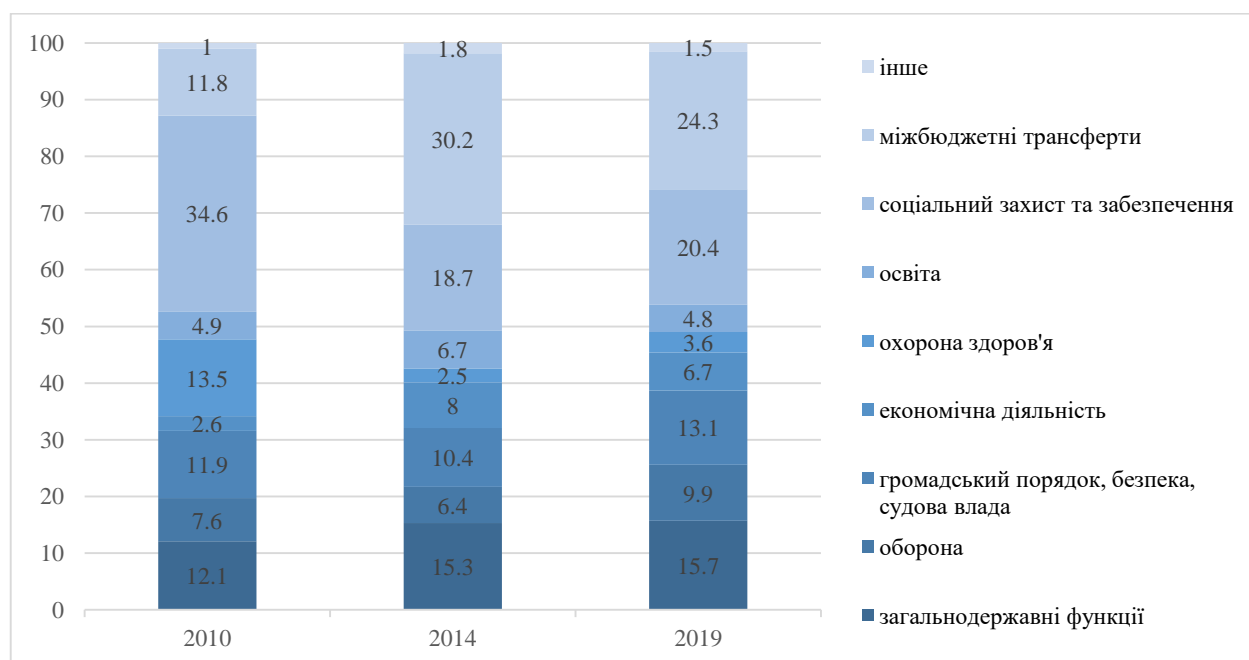

Рисунок 2.6. - Структура видатків державного бюджету України у 2010, 2014, 2019 та 2021 роках.

Джерело: складено автором на основі даних [27]

Для аналізу інфляції було обрано ряд показників. У Таблиці 2.3 проілюстрована динаміка наступних показників:

Індекс споживчих цін (ІСЦ) – показує зміну цін товарів невиробничого характеру споживання у відсотках (їжа, одяг, транспорт, медицина тощо). Протягом 2000-х років інфляція знизилась до 0.7% у 2002 році, хоча економічна криза 2008 року, яка вразила всесвітню економіку, потягнула і інфляцію, яка вже становила 25%. Далі інфляція знову коливалась у діапазоні 0-15%, поки не настала Революція Гідності у 2013 році, що знову ж спричинило інфляційні коливання. За даними можна помітити, що були періоди відносної стабільності, які переривалися зовнішніми або внутрішніми факторами, що сприяли значному росту інфляції.

Індекс цін виробників (ІЦВ) – характеризує зміну рівня оптових цін на сировину для товарів виробничого характеру. ІЦВ охоплює весь цикл виробництва - сировину, проміжні стадії, готову продукцію, а також усі сектори – промисловість, сільське господарство, видобуток [23; 25]. Показник значно зріс у 2014-2016 роках та становив майже 32%, 26% та 36% відповідно. У 2017-2018 роках знизився до 16.6% та 14% відповідно, в 2019 році ІЦВ дорівнював -7.5%.

Кумулятивна зміна індексу інфляції показує її зміну протягом тривалого періоду. Відповідно до Таблиці 2.2, показник значно виріс у 2015 році становив 47.3 %, і далі з наступними роками спостерігається тенденція зростання приблизно на 30-40%.

Дефлятор ВВП відображає наскільки загальний рівень цін у поточному періоду вищий порівняно з минулим роком, на відміну від ІСЦ показує наскільки змінились ціни на всі товари та послуги, які були вироблені в країні. За даними, різкий підйом показника спостерігається у 2011 (14.2%), 2014 (15.9%), 2015 (38.9%), 2016 (17.3%), 2017 (22.1%), 2018 (15.4%) роках, у 2019 році показник повертається до рівня 2012 року.

Таблиця 2.4. Показники інфляції протягом 2011-2019 років

Рік	ІСЦ, %	ІЦВ, %	Зміна індексу інфляції % (кумулятивна)	Дефлятор ВВП, %
2011	4.6	14.1	10.2	14.2
2012	-0.2	0.4	14.3	7.8
2013	0.5	1.7	14.1	4.3
2014	24.9	31.7	14.6	15.9
2015	43.3	25.5	47.3	38.9
2016	12.4	35.8	106.6	17.3
2017	13.7	16.6	132.6	22.1
2018	9.8	14.3	165.4	15.4
2019	4.1	-7.5	189.9	8.1

Джерело: складено автором на основі даних [24; 25; 27]

Політична криза 2013-2014 років спровокувала економічний спад, і лише станом на 2019 рік показники повернулись до докризового рівня. Можна виокремити кілька особливостей розвитку економіки: по-перше, змінилась структура державного бюджету - підвищився рівень видатків бюджету на міжбюджетні трансфери, економічну діяльність, громадський порядок, безпеку, судову владу та оборону. По друге, спостерігається зростання дефіциту бюджету – забезпечення соціальних функцій держави вимагає масштабного фінансування, тому посилився рівень підтримки з боку міжнародних фінансових організацій. По третє, валовий внутрішній продукт значно скоротився, оскільки аграрно-промислова структура виробництва змінилась на аграрну. Це можна вважати стримуючим фактором економічного розвитку, тому що аграрна продукція має низьку додану вартість.

2.3 Структура та тенденції розподілу доходів населення України

Аналіз основних економічних показників допомагає дослідити умови, в яких живе суспільство в цілому, проте важливо розуміти якою є структура доходів населення та як розподіляється дохід у державі.

Найважливішим показником ринкової економіки, який дозволяє оцінити можливості особи чи родини, є дохід. Доходи визначають ступінь задоволеності потреб людини. Основними видами доходу людини є заробітна плата, соціальні виплати та пенсії. Розмір доходу залежить від особистих навичок, освіти, сфери діяльності тощо.

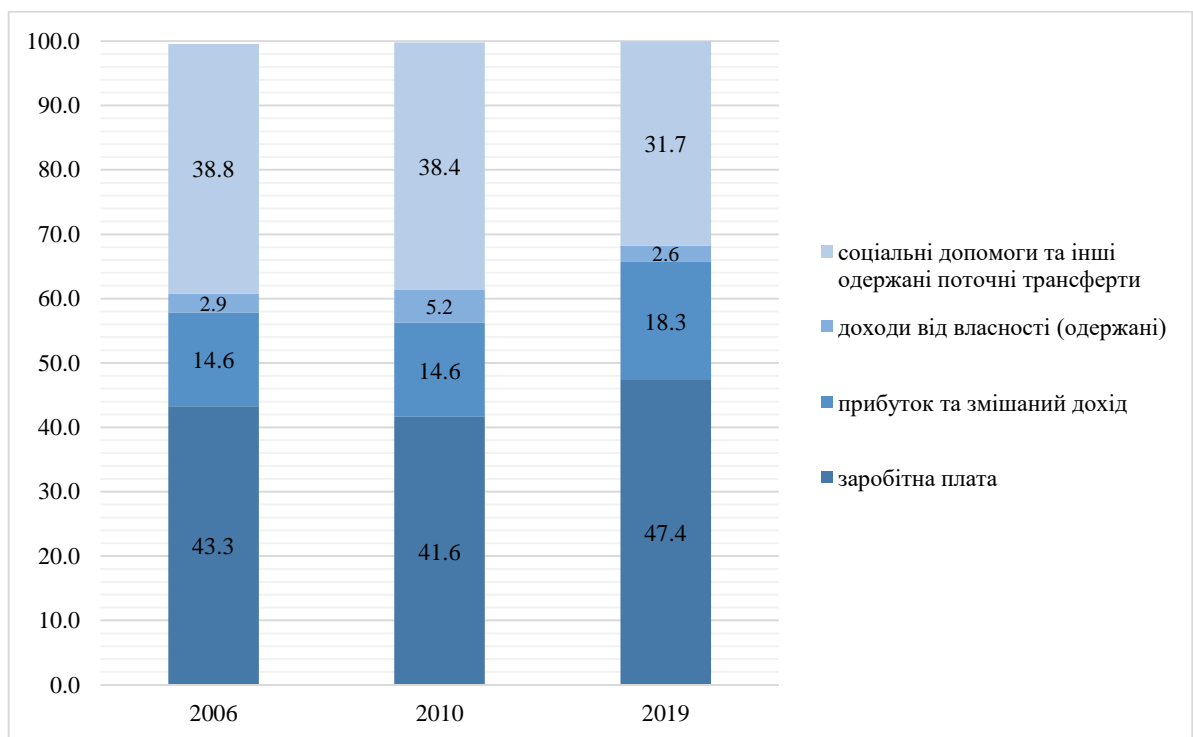

Рисунок 2.7. - Структура доходів населення України

Джерело: складено автором на основі даних [27]

На Рисунку 2.7 представлена структура доходів українського населення у розрізі 2006, 2010 та 2019 років. На графіку помітно, що основними компонентами структури доходів населення є заробітна плата, прибуток та власний дохід, а також соціальні допомоги. Так заробітна плата у 2006 та 2010 роках становила 43.3% та 41.6% відповідно, а у 2019 – 47.4%. Прибуток та змішаний дохід у 2006 та 2010 роках складав 14.6%, у 2019 році зріс до 18.3%. Соціальні допомоги у 2006 та 2010 роках становили 38%, у 2019 році вони скоротились до 31.7%, що є закономірним відповідно до зміни структури видатків державного бюджету.

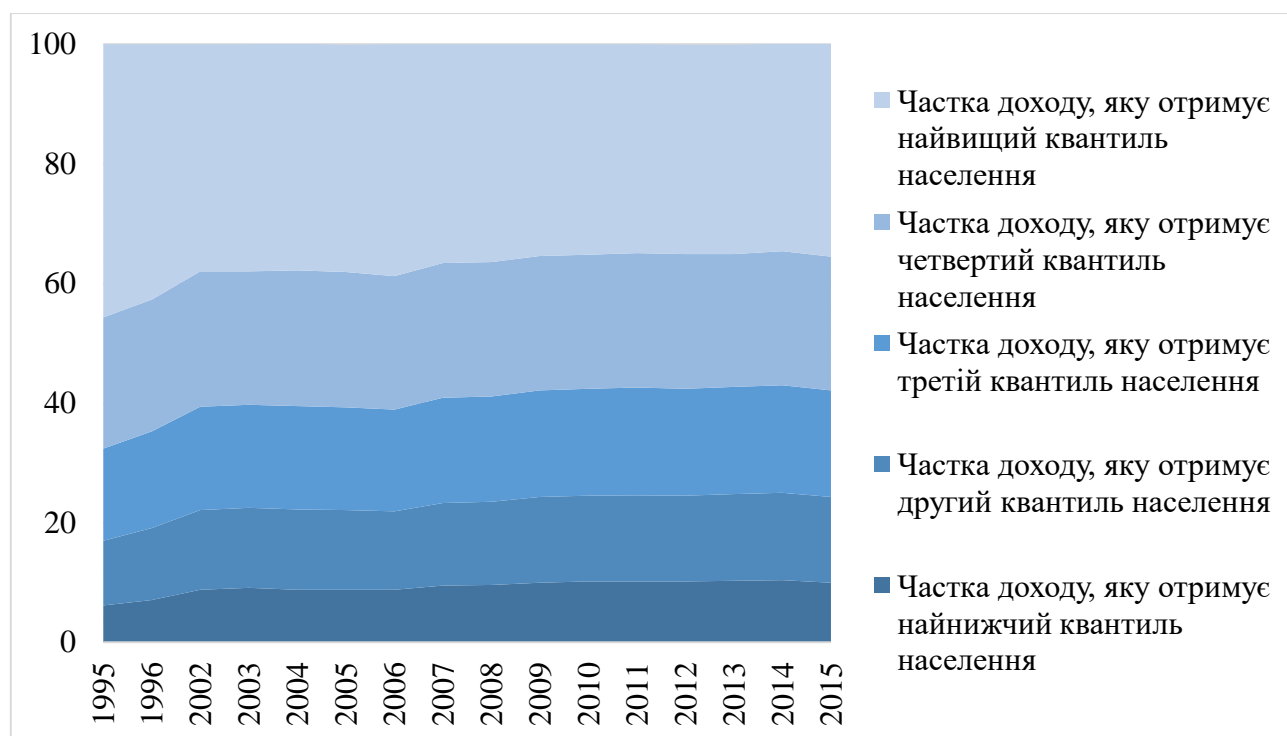

Рисунок 2.8. - Динаміка розподілу доходу за квантильними групами населення протягом 1995-2015 років в Україні

Джерело: складено автором на основі даних [21]

За даними Світового банку було складено Рисунок 2.8, на якому зображено динаміку розподілу доходу за квантилями населення України протягом 1995-2015

років. Для оцінки розподілу сукупного доходу населення, його поділяють на рівні частини, у даному випадку на квантилі (поділ на 5 груп по 20%). Порівнюючи дані, можна зробити висновок, що протягом 1995-2015 років найменше змінились частки другого (дохід вище середнього) та третього (середній дохід) квантилів населення, а найбільше першого (найбагатшого) та п'ятого (найбіднішого) квантилів.

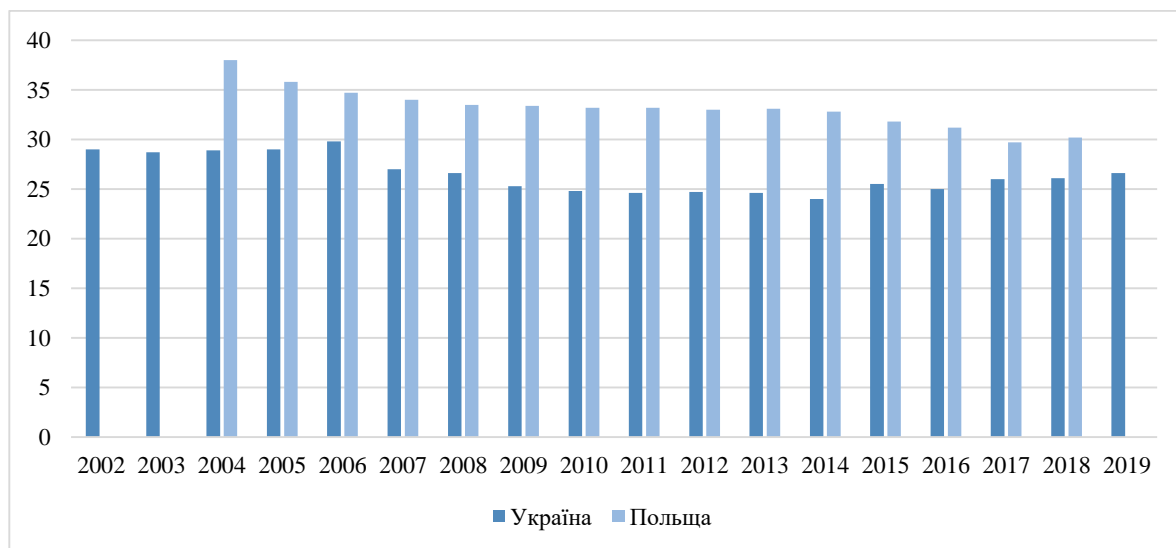

Рисунок 2.9. - Динаміка коефіцієнту Джині в Україні та Польщі протягом 1992-2019 років

Джерело: складено автором на основі даних [22]

Враховуючи те, що основним показником нерівності в країні залишається коефіцієнт Джині, на Рисунку 2.9 подано динаміку цього показника по Україні та Польщі у період 1992 -2019 років. На графіку помітно, що нерівність у Польщі є вищою, ніж в Україні, однак спостерігається спадна тенденція показника. В той час в Україні показник коливається на рівні 26%, йде тенденція до зростання. Наразі серед країн ЄС в Україні значення коефіцієнту Джині є найнижчим. Однак українські експерти зазначають, що показник нерівності в Україні є недооцінений, оскільки не враховується тіньовий сектор економіки, а в Україні він залишається досить

значимий. За інформацією Міністерства розвитку економіки в першому кварталі 2020 року рівень тіньової економіки склав 31% від обсягу ВВП України, що на 2% вище за показник попереднього року. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, доходи 10% найбагатших та 10% найбідніших українців з врахуванням тіньової економіки відрізняються у 40 разів. В Україні практично відсутній середній клас, який врівноважив би нерівність хоча б на рівні сприйняття суспільства.

Бідність в Україні з останніми роками значно зростає, а події 2020 року внесли суттєві зміни у показники соціально-економічного розвитку країни. За показниками, зазначеними у Таблиці 2.2, зрозуміло, що після кризи 2014 року економічний розвиток значно знизився, проте протягом останніх трьох років країна впевнено виходила з кризи, повертаючись до докризових економічних показників за рівнем бідності 2008 року.

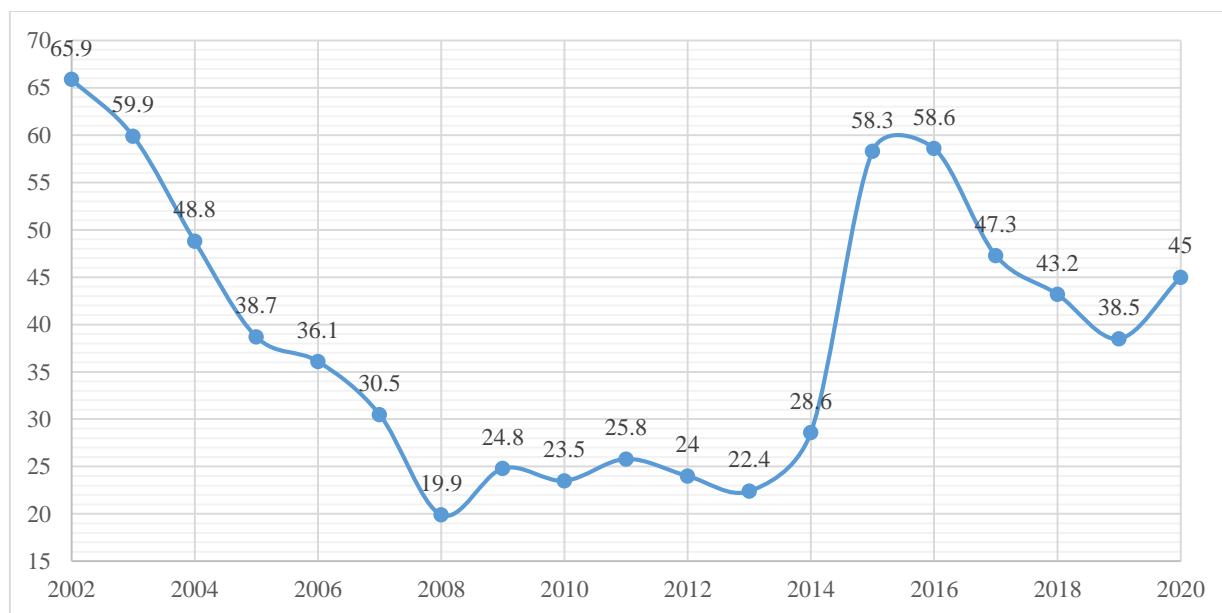

Рисунок 2.10. - Динаміка рівня бідності в Україні протягом 2002-2020 років

Джерело: складено автором на основі [30]

На Рисунку 2.10 зображена динаміка рівня бідності в Україні за роками у період 2002-2020 років. Рівень бідності визначений за критерієм «витрати нижче фактичного прожиткового мінімуму». Протягом 2002-2008 років спостерігається поступове зниження показника, далі у 2009 році помітне незначне зростання, що пов'язане із економічною кризою. У 2009-2014 роках показник коливається у діапазоні 22-26%. У 2014-2016 роках рівень бідності значно підвищується, що є наслідком скрутного економічного становища в Україні. У 2017-2019 роках рівень бідності населення знижується, повертається до рівня 2004-2005 років, за прогнозами у 2020 році показник мав досягти 31.2%, однак коронавірусна криза негативно вплинула на спадну тенденцію динаміки показника. За оцінками українських аналітиків, основними соціально-економічними наслідками коронавірусної кризи стало: скорочення доходів (або втрата основного доходу); зниження доступу для купівлі базових харчових та товарів першої необхідності; зниження фінансової спроможності населення; погіршення соціальної стабільності та зростання криміналізації соціального середовища; втрата соціальних контактів; песимістичні очікування.

Таблиці 2.5 та 2.6 містять структуру бідного населення в період 2018-2020 років у розрізі соціально-демографічних та соціально-економічних груп населення. Очевидно, що найуразливішими групами населення є особи літнього віку та діти до 18 років. Незважаючи на наявність програм допомоги бідним та багатодітним родинам, втрата джерела доходу хоча б одним із батьків родини значно знижує фінансову спроможність родини. Таке фінансове становище, преш за все, негативно впливає на дитячий розвиток у родині, оскільки батьки вимушені економити на необхідних благах для дітей.

В результаті введення карантину постраждали в тому числі працюючі особи, причому спостерігалось зростання бідності серед жінок, більше ніж серед чоловіків. Наприклад, у групі осіб старшого пенсійного віку (від 75 років) зростання рівня бідності складає 115.5% серед чоловіків, а серед жінок – 120.6%.

Таблиця 2.5. Прогноз рівня бідності за групами населення

Групи населення	2018	2019	2020*
Діти віком 0-17 років	51.1	46.2	54.2
Особи віком 20-64 років	40.3	35.8	41.7
Працюючі особи	35.6	31.5	36.8
Особи пенсійного віку	47.7	41.8	49
Особи від 75 років	49.4	43.9	52.3

Примітка*: за оцінками експертів Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи

Джерело: складено автором на основі даних [30]

У поділі бідного населення за типом місцевості помітна наступна закономірність – у сільській місцевості рівень бідності вищий, аніж у великих містах. Так у Києві абсолютна бідність складає 24.7% та 23.3% у 2018, 2019 роках, 28.4% - у 2020 відповідно. У великих містах окрім Києва показник має значення 32.8%, 26.7%, 34.3% у 2018, 2019, 2020 роках відповідно. У малих містах абсолютна бідність за абсолютним критерієм нижче фактичного прожиткового мінімуму досягає 49.2%, 44.5%, 49.9% у 2018, 2019, 2020 роках, у сільській місцевості рівень абсолютної бідності становить 52%, 47.9%, 54.6% відповідно.

Таблиця 2.6. Рівень абсолютної бідності за типом місцевості

Тип місцевості	2018	2019	2020*
Київ	24.7	23.3	28.4
Великі міста крім Києва	32.8	26.7	34.3
Малі міста	49.2	44.5	49.9
Сільська місцевість	52	47.9	54.6

Примітка*: за оцінками експертів Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи

Джерело: складено на основі даних [30]

2.4 Нерівномірність розвитку регіонів України

Нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів країни є закономірним явищем. Це відбувається завдяки різноманітності специфіки регіонів, густоти працездатного населення, рівня надання послуг, інфраструктури та інших факторів. Традиційно розвиненими регіонами прийнято вважати промислові центри, де сконцентровані промислові потужності країни, та великі міста-мільйонники, Київ, Харків, Одеса, Львів.

Таблиця 2.7 (Див. Додаток А) містить дані Держстату про обсяги валового регіонального продукту в цілому, ВРП на особу та частку ВРП до підсумкового значення за регіонами України у розрізі 2013, 2016 та 2018 років. Найвищі обсяги валового регіонального продукту спостерігаються у Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Запорізькій, Львівській, Одеській, Полтавській, Харківській областях та місті Києві. Нижчий обсяг ВРП спостерігається у Закарпатській, Луганській, Тернопільській, Чернівецькій, Чернігівській та Волинській областях. Щодо розподілу валового регіонального продукту на особу, то вищих значень показника досягають Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Полтавська, Харківська області та місто Київ; найнижчі значення показника у Чернівецькій, Тернопільській, Рівненській, Закарпатській, Донецькій, Луганській областях. Частка ВРП до загального підсумку ВРП показує економічну значимість регіонів порівняно із сукупним значенням ВРП. За даними Держстату, найбільші частки складають м. Київ, Харківська, Полтавська, Одеська, Львівська, Київська, Донецька, Дніпропетровська, області. Потрібно зазначити, що ВРП характеризує рівень економічного розвитку регіонів, однак варто враховувати галузеву структуру виробництва регіону. Варто додати, що Київ як столиця значно відривається від регіонів, частка ВРП складає 23.4% від загального підсумку, причому тенденція є зростаючою, що свідчить про сильний розрив у соціально-економічному становищі між столицею та рештою регіонів.

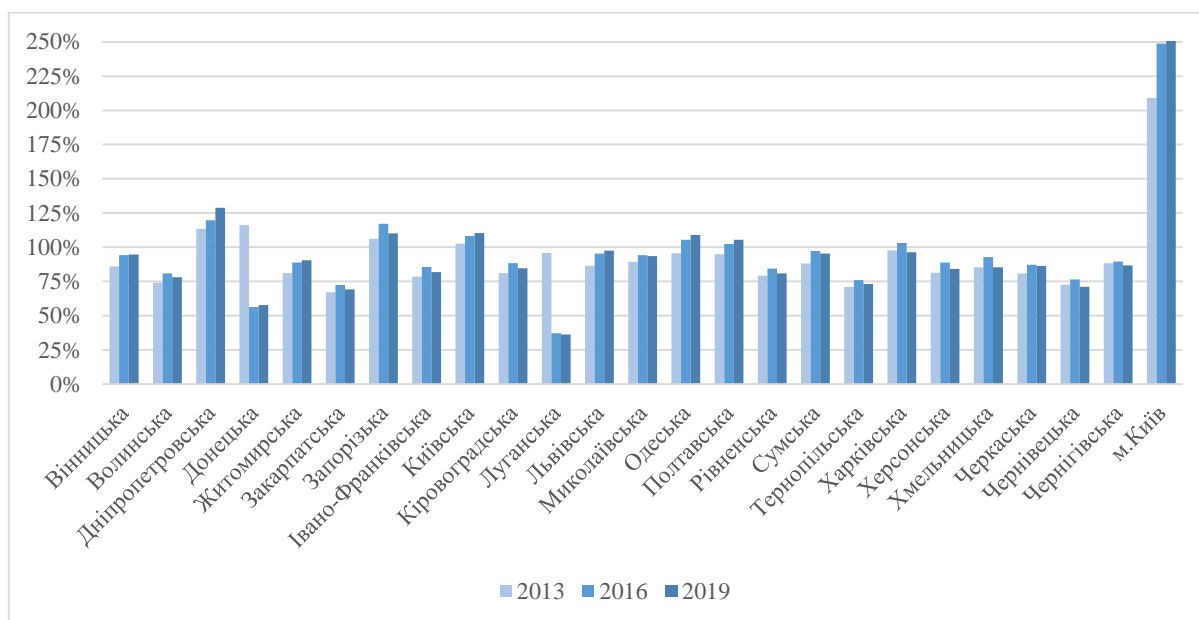

Рисунок 2.11. - Рівень наявного доходу населення на особу у % до середнього по Україні у 2013, 2016, 2019 роках

Джерело: складено автором на основі даних [27]

На Рисунку 2.11 зображений рівень наявного доходу населення у розрахунку на особу у % до середнього значення по Україні у 2013, 2016 та 2019 роках. Нижчий за середній рівень показника помітний у Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській областях. Вищий рівень показника досягли Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Одеська, Полтавська, Харківська області та місто Київ.

У Таблиці 2.8 (Див. Додаток Б) подані дані наявного доходу на особу за регіонами України у розрізі 2013, 2016, 2019 років у національній та міжнародній валютах. За даними можна зрозуміти, що середній по країні показник наявного доходу був найвищим у 2013 році та становив 3247 дол. США, у 2016 знизився у рази до 1374 дол. США і майже повернувся до докризового рівня 2920 дол. США у 2019 році.

Однак порівнюючи наявний дохід у областях України помітно, що близький до середнього або вищий рівень показника спостерігається у Вінницькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Харківській областях та місті Києві, тобто у 10 областях держави. Для порівняння відповідний показник докризового періоду був помітний у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Харківській областях та місті Київ, тобто також у 10 областях. Тобто найбільш розвиненими регіонами можна вважати здебільшого промислові центри, а також області з великими містами. Варто додати, що місто Київ значно відривається від середнього значення по країні і показник наявного доходу у 2019 році становить 7334 дол. США, що вище рівня 2013 року.

Висновки до розділу 2

У глобальному світі відбувається тенденція до посилення боротьби з нерівністю, в тому числі з економічною. Через нерівність у суспільстві відбуваються диспропорції, що викликають зниження економічного зростання, а також збільшують соціальну напругу. Водночас у світі країни поділяються на багаті та бідні, що посилює нестабільність у бідних країнах. У економіках з високою нерівністю економічні кризи вдаряють по більшій частці населення, аніж у більш рівномірних країнах. Тому аби не призводити до кількісного збільшення та поглиблення бідності населення, необхідно зменшувати економічну нерівність та підвищувати рівень життя населення в цілому. У такому випадку, більша частина суспільства матиме фінансову «подушку безпеки» у вигляді заощаджень.

Соціально-економічне становище України тісно пов'язане із станом економіки в цілому. Після кризи 2014 року бідність значно зросла, змінилась структура доходів населення – збільшилась частка незахищеного населення, якому необхідна соціальна

допомога. Однак відновленню завадила коронавірусна криза, яка вірогідно, матиме тривалі наслідки, що вплинуть на споживчі можливості та поведінку.

В Україні спостерігається досить неоднорідний економічний розвиток регіонів. Це свідчить про нерівномірний розподіл багатства та бідності у регіонах, тобто про наявність бідних та багатих областей. Порівнюючи регіональну статистику до багатих регіонів можна віднести промислові центри та регіони з містами-мільйонниками. Знову ж таки висока бідність зосереджена у сільській місцевості, тому активна молодь мігрує до великих міст. Така тенденція є цілком нормальною, проте занадто висока нерівність веде до диспропорцій та сукупного зниження заробітної плати у великих містах, оскільки конкуренція за робочі місця посилюється.

РОЗДІЛ 3

МОДЕЛЬНІ ОЦІНКИ НЕРІВНОМІРНОСТІ ДОХОДІВ ТА НАПРЯМИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ

3.1 Регресійні моделі оцінки впливу нерівномірності доходів на економічне зростання

Для оцінки впливу нерівності на економічне зростання було обрано метод лінійної регресії. Побудова однофакторних регресій була виконана у програмному пакеті Eviews 8. Статистичні дані були взяті із World Bank Data.

Для першої регресії було обрано щорічний показник економічного зростання, вираженого у %, та коефіцієнт Джині, у якості показника розшарованості доходів суспільства. Залежною змінною є економічне зростання, а незалежною – нерівність доходів. Константою у даній модельній оцінці вважаються усі фактори, що чинять вплив на економічне зростання, але не включені у модель.

Нижче подана Таблиця 3.1 з коефіцієнтами та t-статистикою константи та коефіцієнту Джині. Серед 23 країн, у 5 вдалось отримати значимий зв'язок між змінними. Слід зазначити, серед досліджуваних країн Україна та Білорусь мають від'ємні значення коефіцієнту при константі, що свідчить про нерівномірність розвитку країн – Франція, Словенія, Швеція відносяться до багатих та розвинених країн, а Білорусь та Україна – тих, що розвиваються.

Повністю всі результати модельної оцінки представлено в Додатку В.

Таблиця 3.1. Модельні оцінки впливу нерівномірності розподілу доходів на економічне зростання в окремих країнах світу

Країна	Константа		Коефіцієнт Джині	
	Коефіцієнт	Probability (t-статистика)	Коефіцієнт	Probability (t-статистика)
Білорусь	-6.56	0.053	4.911	0.037
Франція	12.368	0.037	-8.129	0.040
Словенія	17.463	0.077	-12.181	0.085
Швеція	6.752	0.042	-4.354	0.055
Україна	-9.857	0.017	7.298	0.012

Джерело: складено автором на основі програмного пакету Eviews 8

Для другої регресії було обрано щорічний показник економічного зростання та відсоток бідних від сукупного населення, обидва показники виражені у %. В якості залежної змінної виступає економічне зростання, незалежної – бідність. У Таблиці 3.2 наведені коефіцієнти змінних та їх t-статистику. Хоча серед усіх досліджуваних країн значимість змінних є низькою, що спростовує гіпотезу про вплив бідності на економічне зростання, можна виокремити Францію та Швецію. Ці країни відносяться до багатих країн, тобто у даному випадку фактор бідності не є стримуючим для економічного розвитку цих країн, оскільки існує соціальна політика, спрямована на скорочення бідності та сприяє створенню «фінансової подушки» для населення.

Таблиця 3.2. Модельні оцінки впливу бідності на економічне зростання

Країна	Константа		Бідність	
	Коефіцієнт	Probability (t-статистика)	Коефіцієнт	Probability (t-статистика)
Білорусь	-0.045	0.858	0.559	0.017
Франція	-5.975	0.223	5.432	0.210
Словенія	2.127	0.448	-1.444	0.561
Швеція	4.020	0.170	-3.010	0.212
Україна	0.272	0.166	0.279	0.0637

Джерело: складено автором на основі програмного пакету Eviews 8.

Отже, за двома рівняннями можна зробити висновок, що нерівномірність такої впливає на економічне зростання, проте у малій кількості країн. Такий зв'язок між змінними можна пояснити тим, що економічне зростання більше залежить від фінансових факторів – інвестицій, платіжного балансу, ніж від соціальних. Водночас бідність не чинить вплив на економічне зростання для розвинених держав. Потрібно зазначити, що R^2 у всіх випадках є доволі низьким, це вказує на те, що зміну економічного зростання важко пояснити за допомогою вказаних факторів.

3.2 Міжнародний досвід скорочення бідності та економічної нерівності

Скорочення економічної нерівності та бідності залишається головним завданням глобальної економіки. Однак більшу увагу до цього завдання звертають саме у розвинених економіках, оскільки вони вийшли на той рівень розвитку, коли необхідно якісно поліпшувати рівень життя. Методи скорочення нерівномірності поділяються на такі напрями: реформування податкового законодавства, контроль від ухиляння сплати податків, реформування трудового законодавства, захист прав робітників, доступ до освіти та робочих місць бідного населення.

Прогресивне оподаткування залишається дієвим засобом запобігання розвитку нерівності доходів та багатства. Прогресивні податкові ставки знижують нерівність як після сплати податків, так і до, лишаючи мотивації осіб, що отримують найбільші доходи, боротись за підвищення власної заробітної плати та накопичення майна [10]. До речі, серед теоретиків прогресивне оподаткування запропонував Т. Пікетті, пояснюючи це тим, що дохід має спадну граничну корисність, тобто в міру підвищення доходу особа отримує все нижчу додаткову корисність.

Прогресивний характер оподаткування був різко обмежений у розвинених економіках у період 1970-х років до 2000-х років. Після глобальної економічної кризи 2008 року прогресивне оподаткування повернули, однак наразі його впровадження

залежить від економічної політики окремої країни. Варто додати, що у економіках з високим рівнем нерівності є можливість скоротити нерівність шляхом зміни податкових ставок, для прикладу податок на спадщину у різних країнах дорівнює або наближений до 0%.

Т. Пікетті у роботі «Капітал у XXI столітті» запропонував погодити план оподаткування всіх особистих активів за певними ставками на міжнародному рівні. Хоча на практиці цей план може бути важко реалізованим, його варто розглянути, оскільки багатство має тенденцію накопичуватись з поколіннями, справедливі та добре сплановані податки на багатство можуть значно знизити нерівність у майбутньому [16].

Окрім реформування податкової системи, вкрай важливим засобом боротьби з ухиленням від сплати податків та росту нерівності є створення світового фінансового реєстру. По-перше, обсяг майна, що зберігають у офшорах значно виріс з 1970-х років та наразі досягає більше 10% від світового ВВП. У епоху глобалізації розвиток податкових гаваней ускладнює адекватну оцінку та оподаткування майна та доходів з капіталу. По-друге, все більша частина майна зберігається у формі цінних паперів, тому реєстри нерухомості та земельні кадастри не відображують повної картини статків приватних осіб. Завдяки реалізації такого фінансового реєстру національні податкові установи зможуть більш ефективно боротись з шахрайством, проте важливо встановити справедливі для всіх сторін правила функціонування такого реєстру.

Політика, чітко спрямована на скорочення економічної нерівності у суспільстві, означає реформування системи перерозподілу доходів та регулювання скорочення безробіття. Впровадження політики щодо зайнятості передбачає такі механізми як схеми повної зайнятості, політику повної зайнятості, політику прожиткового мінімуму, посилення законодавства про мінімальну заробітну плату. Заходи з підвищення зайнятості сприятимуть зниженню бідності, а також позитивно вплинуть на частку доходів, що отримують прошарки населення з нижчими за середній рівень доходу. Для забезпечення фінансової стабільності та незалежності нижчої квінтильної

групи населення (20%) необхідно створити певний рівень прожиткового мінімуму, який буде захищений та гарантований як з боку уряду, так з боку корпорацій. Такий суспільний договір стане частиною соціально-відповідальної політики великих компаній [31].

Незважаючи на 23 статтю Загальної декларації прав людини, затвердженою ООН, яка декларує право людини на організацію професійних спілок, працівники у всьому світі стикаються із залякуванням, страхами щодо організації відповідної діяльності. Навіть у таких розвинених економіках, як США, бувають такі випадки. Тому необхідно відновлювати та підтримувати діяльність профспілок. Відновлення їх діяльності веде до підвищення заробітної плати та зниженню нерівності.

Забезпечення рівного доступу до освіти та роботи має ключове значення для боротьби зі стагнацією або зниженням темпів зростання доходів бідної частини людства. Для прикладу в США із 100 дітей, чий батьки належать до 10% населення з найнижчими доходами, лише 20-30 навчаються у ВНЗ, і відповідно із 100 дітей, чий батьки належать до 10% населення з найбільшими доходами, цей показник досягає 90. Варто додати, що показники елітних навчальних закладів, які приймають студентів із бідних родин, не погіршуються. Для забезпечення рівності доступу до освіти вкрай важливо реформувати освітню систему як у розвинених країнах, так і тих, що розвиваються змінюючи систему фінансування ВНЗ та зарахування студентів зокрема.

Забезпечення більш рівного доступу до освіти буде замало для людей із бідних за рівнем доходів категорій. Ширше представництво працівників у органах корпоративного управління та адекватні ставки мінімальної заробітної плати допоможуть досягти мети.

Зазвичай вчені-економісти вивчають природу економічних процесів крізь призму росту економічних результатів, проте такі глобальні процеси глобалізація, погіршення стану навколишнього середовища, підвищення соціальної відповідальності та розвиток роботизації нашою на думку про переосмислення

економічної дисципліни в бік якісного поліпшення рівня життя для всього суспільства, а не лише найбагатшої частки.

3.3 Досягнення Цілей сталого розвитку як напрям скорочення нерівності та бідності в Україні

У вересні 2015 року відбувся Самміт ООН зі сталого розвитку, в результаті якого було затверджено 17 Цілей сталого розвитку. Серед них першими завданнями постали подолання бідності, голоду, нерівності, забезпечення освіти, робочих місць для всіх, економічного зростання, можливостей для розвитку бізнесу тощо. Україна також приєдналась до глобального забезпечення сталого розвитку в якості країни-члена ООН. Протягом 2016-2017 років тривав адаптаційний період, що включив імплементацію вказаних цілей у поточну українську ситуацію. У вересні 2019 року Президент України постановив впровадження зазначених цілей глобального розвитку в Україні. Наразі цей документ є основною програмою зі скорочення нерівності та бідності, акцептованим у всьому світі [32].

Вітчизняна економіка перебуває у скрутному становищі. Частково причиною такого стану є специфіка української продукції: товари та послуги з низькою доданою вартістю, сировинні аграрні та промислові товари, енергоносії. Іншим несприятливим фактором виступає деіндустріалізація та фізичний і моральний знос промислових потужностей країни. Крім того, спостерігається високий рівень імпортозалежності та зниження ділової активності. Внаслідок вказаних умов відбувається зниження соціально-економічного становища у країні. Позитивна тенденція розвитку відбудеться за умови здійснення структурних перетворень, таких як покращення умов ведення бізнесу (доступ до позик), послаблення податкового навантаження на малий бізнес, спрощення процедури адміністрування податків та зборів, запровадження пріоритетних напрямів економічної діяльності, стимулювання технічного оновлення на трудомістких підприємствах, політика створення робочих місць.

Таблиця 3.3. Динаміка індикаторів економічного зростання згідно Стратегії сталого розвитку

Індикатор	2015	2020	2025	2030
Індекс фізичного обсягу ВВП, %	90.2	104.0	106.0	107.0
Частка валового нагромадження основного капіталу у ВВП, %	13.5	23.0	28.0	22.0
Рівень зайнятості населення віком 20–64 роки, %	64.4	66	68	70
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів середнього та малого підприємництва, млн осіб	6.5	8.3	9.5	10.5

Джерело: складено автором на основі даних [32]

Бідність та соціальна напруга дедалі загострюються в умовах нової кризи. Багаторічне реформування соціальної підтримки досі не дали результатів, хоча переважна більшість програм передбачає перевірку доходів та адресне призначення допомоги, вкрай низька частина коштів надходить до бідного населення. Зростання обсягу витрат на харчування та послуги ЖКГ свідчать про негативні структурні трансформації у споживанні. Потрібно зазначити, що досить іншою складовою проблеми бідності залишається дитяча бідність, оскільки багатодітні родини часто не спроможні фінансово забезпечити дітей. Для поліпшення ситуації та скорочення бідності необхідно реформувати соціальну політику: дотримуватись принципу соціальної справедливості при розподілі коштів програм соціальної підтримки, збільшувати частку бідного населення та водночас знижувати частку небідного населення у систему державної підтримки; для зниження дитячої бідності необхідно послабити тиск на багатодітні родини за рахунок поширення безкоштовного надання послуг для розвитку дитини протягом її життєвого розвитку.

Таблиця 3.4. Динаміка ключових індикаторів бідності

Індикатор	2015	2020	2025	2030
Частка населення, сукупні витрати на особу якої є нижчими за фактичний прожитковий мінімум, %	58.3	30	20	15
Частка осіб, добове споживання яких є нижчим, ніж 5.05 дол. США, %	2.2	0.5	0	0
Частка бідних, які охоплені державною соціальною підтримкою, в загальній чисельності бідного населення, %	56.3	65.0	75.0	85.0
Частка витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств, %	54.6	50.0	40.0	30.0

Джерело: складено автором на основі даних [32]

За результатами соціологічного опитування, у суспільстві зростає зневіра, депресивний стан та невдоволення. На фоні високого рівня бідності така тенденція свідчить про гостру необхідність проведення соціальної політики у сфері психологічної підтримки бідних громадян, військовослужбовців, а також переселенців. Чітка стратегія з боку держави вкрай необхідна, аби соціальна напруга не спровокувала нову хвилю економічної кризи.

Характерною ознакою нерівності є диференціація в оплаті праці та низький сукупний рівень заробітної плати половини працюючого населення. За даними Державної фіскальної служби, у 2015 році заробітна плата 50% працюючих з нижчими доходами становила 30% середньої заробітної плати в країні (у ЄС цей показник становить 60%, у США – 50%). Для усунення нерівності потрібно проводити зміни у політиці доходів, підвищувати оплату праці, реформувати систему пенсійного забезпечення, формувати нову бюджетно-податкову політику. Наслідком підвищення оплати праці стане скорочення обсягу бідності та усунення надмірної нерівності серед працюючого населення. Реформування бюджетно-податкової політики

забезпечить рівномірний розподіл податкового навантаження серед суб'єктів господарювання.

Таблиця 3.5. Динаміка показників нерівності згідно Стратегії сталого розвитку

Індикатор	2015	2020	2025	2030
Співвідношення доходів 10% найбільш забезпечених і 40% найменш забезпечених осіб, рази	16.9	15	12	10
Співвідношення середньомісячної заробітної плати (доходів) десятої та першої децильних груп працівників, рази	31.2	23.0	18	15
Співвідношення середнього розміру пенсії та середньої заробітної плати в економіці (за наявності 35 років сплати внесків), %	31	35	37	40

Джерело: складено автором на основі даних [32]

Конкурентними перевагами України є її сприятливе географічне розташування (між Європою а Азією), доступ до морських ресурсів, людський, туристичний, рекреаційний, культурний потенціал, аграрно-промислова продукція, запаси природних ресурсів. Завдяки підвищенню транзитної ренти, створенню туристичних, рекреаційних, культурних центрів, перекваліфікації на створення готової продукції усі ці напрями можуть збільшити надходження до української економіки.

Інформаційні технології становлять важливу складову сучасної економіки. Україна відома людським потенціалом у сфері ІТ-технологій. Тому є гарна можливість зайняти місце передових країн у цій галузі. Для цього необхідно здійснювати всебічну підтримку ІТ-сфери – створити сприятливі умови для розвитку галузі, фінансувати крупні проекти, розробити державну програму з кваліфікації висококваліфікованих спеціалістів.

Висновки до розділу 3

Головною проблемою сучасного глобалізованого світу залишається зростання нерівності. Причому як всередині країн, так і між ними. Зважаючи на масштаб даної суперечності, у розвинених державах постійно аналізують дану тематику та намагаються створити методи скорочення нерівності у суспільстві. Зростання нерівності у суспільстві пов'язують із небездоганною, непрозорою системою оподаткування та властивістю багатства накопичуватись із часом. Зростання нерівності веде до збільшення бідності у суспільстві, що негативно впливає на суспільний стан, а також робить економіку вразливою до різних економічних криз.

Основні рекомендації для поліпшення нерівності стосуються зміни системи оподаткування, забезпечення рівних можливостей для громадян із різних соціальних груп до освіти та робочих місць, створення сприятливих умов для розвитку середнього класу, спрощення умов ведення бізнесу для малих фірм, політика повної зайнятості.

ВИСНОВКИ

- 1) Економічне зростання та нерівність є складними для вивчення явищами. У економічній теорії їх зв'язок стали вивчати у XX столітті, у епоху структурних змін для людства. Теоретиками, які досліджували природу впливу нерівності на економічне зростання - є С. Кузнець, Т. Пікетті, О. Лоренц, К. Джині.
- 2) Економічна система має динамічний характер. Це відбувається завдяки зовнішнім та внутрішнім, короткостроковим та довгостроковим факторам. На довгострокові цикли ділової активності впливає нагромадження багатства, і саме цей фактор визначає розподіл між багатими та бідними країнами. У багатих розвинених країнах існує вагомий середній клас, який зменшує розрив доходів між бідними та багатими та зумовлює економічний розвиток. До середнього класу відносять малий, середній бізнес. У бідних країнах зазвичай середній клас не є вагомою часткою суспільства, тому він не сприяє розвитку активної ділової активності. Історично так склалось, що розвинені держави рухались за інтенсивним типом розвитку. У період індустріалізації це було сильним поштовхом для економічного розвитку. Проте з розвитком економічної теорії постало питання суспільного добробуту в умовах економічного розвитку. Тому головним питанням подальшого розвитку людства постало скорочення нерівності.
- 3) За оцінками експертів, глобальна нерівність зросла у 1980-х роках до рекордних значень, а далі відбувається поступове зниження. Однак у глобальному світі існують багаті та бідні країни, водночас у кожній країні існує власна динаміка нерівності розподілу доходів. Країни з високою нерівністю розподілу доходів характеризуються високим рівнем соціальної напруги. У країнах з помірною та низькою нерівністю розподілу доходів проводиться активна соціальна політика, внаслідок чого відбувається стабільний економічний розвиток.

- 4) Досліджуючи структуру населення України за розподілом доходу можна виділити кілька особливостей – по-перше, досить вагома частка населення в якості доходу отримує державну соціальну допомогу. По-друге, в Україні високий рівень бідності та рівень дитячої бідності, зокрема. Обидва ці показники свідчать про необхідність розробки соціальної політики, яка буде спрямована не лише на підтримку бідного населення, але і на досягнення повної зайнятості. По-третє, в Україні відбувається сильний розрив у соціально-економічному становищі регіонів. Найбагатшими регіонами є області з містами-мільйонниками та промислові центри. Завдяки більш прозорій та справедливій регіональній політиці можна покращити соціально-економічний стан у бідніших регіонах.
- 5) У світовій практиці знижують нерівність розподілу доходів завдяки податковій системі, створенню сприятливих умов для ведення бізнесу та підтримці соціально незахищеного населення.
- 6) Україна приєдналась до програми глобального забезпечення сталого розвитку, затвердженого ООН. Цей документ є основною програмою скорочення бідності та нерівності в Україні. Виконання програми Цілей сталого розвитку та розвиток інформаційних технологій призведе до скорочення бідності та більш рівномірного розподілу доходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Public opinion in Germany, 2017. International Republican Institute. URL: <https://www.iri.org/> (дата звернення: 07.04.2021)
2. The works and correspondence of David Ricardo. Volume 1. URL: <http://ricardo.ecn.wfu.edu/~cottrell/ecn265/Principles.pdf>
3. Опыт о законе народонаселения. Т. Мальтус. Том 1. URL: https://royallib.com/get/doc/maltus_t/opit_o_zakone_narodonaseleniya.zip (дата звернення: 20.03.2021)
4. Understanding Economic Growth. Jati Sengupta. Springer. 132 p.
5. The limits to growth. D. H. Meadows, D. L. Meadows, J. Randers, W.W. Behrens. URL: <http://www.donellameadows.org/wp-content/userfiles/Limits-to-Growth-digital-scan-version.pdf>
6. Современные экономические теории в трудах нобелиантов. М. В. Довбенко, Ю. И. Осик. Академия Естествознание, 2011. URL: <https://www.monographies.ru/ru/book/section?id=4230>
7. Циклы Кузнеца. Финансово-инвестиционный журнал. URL: <https://finzz.ru/cikly-kuzneca-primery-kratko-grafik.html>
8. Теория циклов Кондратьева. URL: <https://www.azbukatretydera.ru/teoriya-ciklov-kondrateva.html>
9. Макроекономіка навчальний посібник. Бакланова О. Г., Брагарник О. О., Даниліна С. О. /За ред. Зверякова М. І. 267 с.
10. Global inequality facts. URL: <https://inequality.org/>
11. Социально-экономическое неравенство как глобальная проблема человечества, 2020. URL: <https://mentamore.com/socium/socialno-ekonomicheskoe-neravenstvo.html>
12. Неравенство — сокращение разрыва, ООН. URL: <https://www.un.org/ru/un75/inequality-bridging-divide>
13. Global Economic Inequality. URL: <https://ourworldindata.org/income-inequality>

14. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/simon-kuznets.asp>
15. Неравенство в доходах: о чем говорят кривая Лоренца и коэффициент Джини. Ekonomist. URL: <https://ekonomist.kz/moldokanov/krivaya-lorenca-koeficient-dzhini-dohody-neravenstvo/>
16. Capital in twenty-first century. Thomas Piketty. Cambridge, England, 214. URL: <https://dowbor.org/wp-content/uploads/2014/06/14Thomas-Piketty.pdf> (дата звернення: 13.03.2021)
17. 5 surprising facts about global wealth. K. Whiting, 2019. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/10/wealth-household-economie/>
18. 1% own 43% of global wealth, while billions have no wealth at all. M. Roberts, 2020. Climate and Capitalism. URL: <https://climateandcapitalism.com/2020/12/06/richest-1-own-43-of-global-wealth/>
19. The Global Pyramid Of Wealth, N. McCarthy, 2017. Statista. URL: <https://www.statista.com/chart/11857/the-global-pyramid-of-wealth/>
20. A Guide to Statistics on Historical Trends in Income Inequality, C. Stone, D. Trisi, 2020. Center on Budget and Policy Priorities. URL: <https://www.cbpp.org/research/poverty-and-inequality/a-guide-to-statistics-on-historical-trends-in-income-inequality>
21. World Inequality Database. URL: <https://wid.world/>
22. The World Bank Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
23. УРСР vs Україна: в якій країні краще жити, або 26 цифр про головне. Vox Ukraine. URL: <https://voxukraine.org/cards/26-indexes/index.html>
24. Електронний ресурс — Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2019/>
25. Електронний ресурс — Ціна держави. URL: <http://old.cost.ua/budget/deficit/>
26. Зростання економіки в минулому році уповільнилось з 3,4% до 3,2% — Держстат. Електронне видання Економічна правда, 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/03/20/658342>
27. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

28. Рівень тіньової економіки в Україні перевищив 30%. Фінансовий клуб, 2020 рік.
URL: <https://finclub.net/ua/news/riven-tinovoi-ekonomiky-v-ukraini-perevyshchyv-30protsent.html>
29. Нерівність доходів по-українськи: «гірше», ніж у Гондурасі, «краще», ніж у Швеції. О. Поліщук, Київ, 2017 рік. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2162366-nerivnist-dohodiv-poukrainski-girse-niz-u-gondurasi-krase-niz-u-svecii.html>
30. Вплив коронавірусної кризи на бідність: перші наслідки для України. Електронне видання. — Київ, 2020. URL: https://idss.org.ua/arhiv/poverty_forecast.pdf (дата звернення: 05.04.2021)
31. Reducing inequality. Britannica. V. J. Carter, M. W. Howard. URL: <https://www.britannica.com/topic/income-inequality/Reducing-inequality>
32. Цілі сталого розвитку та Україна. Урядовий Портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
33. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Вид-во: Кальварія, 2017. 166 с.
URL: http://www.ukraine2030.org/img/_book/E-Book-Doctrine-2030.pdf (дата звернення: 10.05.2021)
34. Introduction to Modern Economic Growth. D. Acemoglu, Massachusetts Institute of Technology
35. IMF staff discussion note: Redistribution, Inequality, and Growth. J.D. Ostry, A. Berg, C. G. Tsangarides.
36. Природа нерівності та економічне зростання. Демченко С. А., 2018. Глобальні та національні проблеми економіки.
37. Глобальна соціальна нерівність доходів: природа, тенденції, наслідки. Колот А. М., Герасименко О. О., 2017.
38. Соціальна нерівність як основна диспропорція в суспільстві. Клевчік Л. Л., 2019.
39. Теоретичні підходи до розподілу та перерозподілу доходів у трансформаційних економіках. Івашків В. О., 2012.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 2.7. Обсяги ВРП за регіонами у 2013, 2016, 2018 роках

Регіон	ВРП, млн. грн.			ВРП на особу, грн.			Частка ВРП до загального підсумку, %		
	2013	2016	2018	2013	2016	2018	2013	2016	2018
Україна	1522657	2385367	3560596	33473	55899	84235	100.0	100.0	100.0
Вінницька	36191	74411	111498	22303	46615	71104	2.4	3.1	3.1
Волинська	20622	35744	60448	19817	34310	58297	1.4	1.5	1.7
Дніпропетровська	152905	244478	369468	46333	75396	114784	10.0	10.2	10.3
Донецька	164926	137500	192256	37830	32318	45959	10.8	5.8	5.4
Житомирська	25676	47919	77110	20286	38520	62911	1.7	2.0	2.2
Закарпатська	21400	32390	52445	17044	25727	41706	1.4	1.4	1.5
Запорізька	54352	104323	147076	30526	59729	85784	3.6	4.4	4.1
ІваноФранківська	33196	51404	78443	24022	37220	57033	2.2	2.2	2.2
Київська	68931	128638	198160	39988	74216	112521	4.5	5.4	5.6
Кіровоградська	25313	46021	64436	25533	47469	67763	1.7	1.9	1.8
Луганська	55108	31356	35206	24514	14251	16301	3.6	1.3	1.0
Львівська	63329	114842	177243	24937	45319	70173	4.2	4.8	5.0
Миколаївська	32030	57815	79916	27355	50091	70336	2.1	2.5	2.2
Одеська	69760	119800	173241	29118	50159	72738	4.6	5.0	4.9
Полтавська	58464	116272	174147	39962	81145	123763	3.8	4.9	4.9
Рівненська	22004	39469	56842	19003	33958	49044	1.4	1.7	1.6
Сумська	26765	46287	68489	23517	41741	62955	1.8	1.9	1.9
Тернопільська	18085	31072	49133	16819	29247	46833	1.2	1.3	1.4
Харківська	85315	154871	233321	31128	57150	86904	5.6	6.5	6.6
Херсонська	20767	38743	55161	19311	36585	52922	1.4	1.6	1.5
Хмельницька	26426	48859	75646	20165	37881	59583	1.7	2.0	2.1
Черкаська	33087	59412	93315	26168	48025	76904	2.2	2.5	2.6
Чернівецька	13757	21239	33903	15154	23365	37441	0.9	0.9	1.0
Чернігівська	24237	43362	70624	22603	41726	69725	1.6	1.8	2.0
м.Київ	312552	559140	833069	109402	191736	283097	20.5	23.4	23.4

Джерело: складено на основі даних [38]

Таблиця 2.8 Наявний дохід на особу за регіонами у 2013, 2016, 2019 роках

Регіони	Наявний дохід на одну особу					
	2013		2016		2019	
	грн	дол. США	грн	дол. США	грн	дол. США
Україна	26719	3247	37080	1374	69140	2919.8
Вінницька	23001	2795	34931	1294	65503	2766.2
Волинська	19805	2406	30013	1112	53990	2280
Дніпропетровська	30301	3682	44366	1644	89042	3760.2
Донецька	31049	3773	20927	775	39843	1682.6
Житомирська	21652	2631	32979	1222	62571	2642.4
Закарпатська	17929	2179	26856	995	47852	2020.8
Запорізька	28388	3449	43462	1610	76062	3212.1
Івано-Франківська	20988	2550	31719	1175	56514	2386.6
Київська	27391	3328	40127	1487	76232	3219.3
Кіровоградська	21671	2633	32745	1213	58461	2468.8
Луганська	25590	3109	13793	511	24975	1054.7
Львівська	23138	2811	35325	1309	67353	2844.3
Миколаївська	23869	2900	34971	1296	64700	2732.3
Одеська	25572	3107	39132	1450	75288	3179.4
Полтавська	25371	3083	37938	1406	72843	3076.1
Рівненська	21165	2572	31295	1159	55917	2361.4
Сумська	23559	2863	36084	1337	65932	2784.3
Тернопільська	18994	2308	28195	1045	50536	2134.1
Харківська	26098	3171	38197	1415	66547	2810.3
Херсонська	21724	2640	32968	1221	58129	2454.8
Хмельницька	22789	2769	34395	1274	58934	2488.8
Черкаська	21633	2629	32327	1198	59626	2518
Чернівецька	19438	2362	28361	1051	49142	2075.3
Чернігівська	23600	2868	33231	1231	59972	2532.6
м.Київ	55842	6785	92254	3418	173677	7334.3

Джерело: складено на основі даних [38]

Результати модельних оцінок впливу нерівності та бідності на економічне зростання

Dependent Variable: GDP_GR_LOG
Method: Least Squares
Date: 05/18/21 Time: 00:33
Sample: 1996 2019
Included observations: 24

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GINI_LOG	4.910652	2.206752	2.225285	0.0366
C	-6.560483	3.199971	-2.050170	0.0525
R-squared	0.183731	Mean dependent var	0.557917	
Adjusted R-squared	0.146628	S.D. dependent var	0.444962	
S.E. of regression	0.411048	Akaike info criterion	1.139440	
Sum squared resid	3.717123	Schwarz criterion	1.237611	
Log likelihood	-11.67328	Hannan-Quinn criter.	1.165485	
F-statistic	4.951895	Durbin-Watson stat	1.834378	
Prob(F-statistic)	0.036628			

Dependent Variable: GDP_GROWTH_LOG
Method: Least Squares
Date: 05/18/21 Time: 00:38
Sample: 1996 2019
Included observations: 24

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
POVERTY_LOG	0.559007	0.216486	2.582189	0.0170
C	-0.044646	0.247129	-0.180660	0.8583
R-squared	0.232586	Mean dependent var	0.557917	
Adjusted R-squared	0.197703	S.D. dependent var	0.444962	
S.E. of regression	0.398557	Akaike info criterion	1.077722	
Sum squared resid	3.494648	Schwarz criterion	1.175894	
Log likelihood	-10.93267	Hannan-Quinn criter.	1.103767	
F-statistic	6.667699	Durbin-Watson stat	1.964946	
Prob(F-statistic)	0.017003			

Рисунки 3.1, 3.2 - Коефіцієнти та значимість факторів моделі Білорусі

Джерело: створено за допомогою Eviews 8

Dependent Variable: GDP_GROWTH_LOG
Method: Least Squares
Date: 05/18/21 Time: 00:48
Sample: 1996 2019
Included observations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
POVERTY_LOG	5.432007	4.205807	1.291549	0.2105
C	-5.975381	4.763957	-1.254289	0.2235
R-squared	0.073588	Mean dependent var	0.176957	
Adjusted R-squared	0.029473	S.D. dependent var	0.309140	
S.E. of regression	0.304550	Akaike info criterion	0.542981	
Sum squared resid	1.947769	Schwarz criterion	0.641719	
Log likelihood	-4.244277	Hannan-Quinn criter.	0.567813	
F-statistic	1.668099	Durbin-Watson stat	1.462093	
Prob(F-statistic)	0.210549			

Dependent Variable: GDP_GROWTH_LOG
Method: Least Squares
Date: 05/18/21 Time: 00:53
Sample: 1996 2019
Included observations: 23

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GINI_LOG	-8.129794	3.719466	-2.185742	0.0403
C	12.36811	5.577900	2.217342	0.0378
R-squared	0.185335	Mean dependent var	0.176957	
Adjusted R-squared	0.146541	S.D. dependent var	0.309140	
S.E. of regression	0.285592	Akaike info criterion	0.414438	
Sum squared resid	1.712822	Schwarz criterion	0.513177	
Log likelihood	-2.766042	Hannan-Quinn criter.	0.439271	
F-statistic	4.777469	Durbin-Watson stat	1.582368	
Prob(F-statistic)	0.040304			

Рисунки 3.3, 3.4 - Коефіцієнти та значимість факторів моделі Франції

Джерело: створено за допомогою Eviews 8

Dependent Variable: GDP_LOG

Method: Least Squares

Date: 05/20/21 Time: 16:34

Sample (adjusted): 2004 2019

Included observations: 13 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GINI_LOG	-12.18125	6.435199	-1.892910	0.0850
C	17.46313	8.959996	1.949010	0.0772
R-squared	0.245703	Mean dependent var	0.503077	
Adjusted R-squared	0.177130	S.D. dependent var	0.248877	
S.E. of regression	0.225762	Akaike info criterion	0.001965	
Sum squared resid	0.560652	Schwarz criterion	0.088880	
Log likelihood	1.987228	Hannan-Quinn criter.	-0.015900	
F-statistic	3.583107	Durbin-Watson stat	0.894449	
Prob(F-statistic)	0.084963			

Dependent Variable: GDP_LOG

Method: Least Squares

Date: 05/20/21 Time: 16:35

Sample (adjusted): 2015 2019

Included observations: 5 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
POVERTY_LOG	-1.444444	2.212944	-0.652725	0.5605
C	2.126667	2.443956	0.870174	0.4482
R-squared	0.124356	Mean dependent var	0.532000	
Adjusted R-squared	-0.167525	S.D. dependent var	0.134611	
S.E. of regression	0.145449	Akaike info criterion	-0.728801	
Sum squared resid	0.063467	Schwarz criterion	-0.885026	
Log likelihood	3.822003	Hannan-Quinn criter.	-1.148093	
F-statistic	0.426050	Durbin-Watson stat	1.381419	
Prob(F-statistic)	0.560490			

Рисунки 3.5, 3.6 - Коефіцієнти та значимість факторів моделі Словенії

Джерело: створено за допомогою Eviews 8

Dependent Variable: GDP_GR_LOG

Method: Least Squares

Date: 05/20/21 Time: 16:38

Sample (adjusted): 2000 2019

Included observations: 15 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GINI_LOG	-4.354812	2.067921	-2.105889	0.0552
C	6.752822	2.989226	2.259054	0.0417
R-squared	0.254363	Mean dependent var	0.458667	
Adjusted R-squared	0.197007	S.D. dependent var	0.208630	
S.E. of regression	0.186954	Akaike info criterion	-0.392348	
Sum squared resid	0.454371	Schwarz criterion	-0.297941	
Log likelihood	4.942607	Hannan-Quinn criter.	-0.393353	
F-statistic	4.434767	Durbin-Watson stat	1.662084	
Prob(F-statistic)	0.055219			

Dependent Variable: GDP_GR_LOG

Method: Least Squares

Date: 05/20/21 Time: 16:39

Sample (adjusted): 2007 2019

Included observations: 10 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
POVERTY_LOG	-3.010870	2.220853	-1.355727	0.2122
C	4.020043	2.665874	1.507964	0.1700
R-squared	0.186826	Mean dependent var	0.407000	
Adjusted R-squared	0.085179	S.D. dependent var	0.222713	
S.E. of regression	0.213017	Akaike info criterion	-0.078036	
Sum squared resid	0.363009	Schwarz criterion	-0.017519	
Log likelihood	2.390180	Hannan-Quinn criter.	-0.144423	
F-statistic	1.837995	Durbin-Watson stat	1.638270	
Prob(F-statistic)	0.212214			

Рисунки 3.7, 3.8 - Коефіцієнти та значимість факторів моделі Швеції

Джерело: створено за допомогою Eviews 8

Dependent Variable: GDP_LOG

Method: Least Squares

Date: 05/20/21 Time: 16:41

Sample (adjusted): 2000 2019

Included observations: 16 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GINI_LOG	7.298643	2.556006	2.855487	0.0127
C	-9.865679	3.665597	-2.691425	0.0175
R-squared	0.368054	Mean dependent var	0.598750	
Adjusted R-squared	0.322915	S.D. dependent var	0.399915	
S.E. of regression	0.329070	Akaike info criterion	0.731378	
Sum squared resid	1.516022	Schwarz criterion	0.827952	
Log likelihood	-3.851024	Hannan-Quinn criter.	0.736323	
F-statistic	8.153805	Durbin-Watson stat	2.149264	
Prob(F-statistic)	0.012712			

Dependent Variable: GDP_LOG

Method: Least Squares

Date: 05/20/21 Time: 16:42

Sample (adjusted): 2000 2019

Included observations: 16 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
POVERTY_LOG	0.279102	0.138629	2.013300	0.0637
C	0.271677	0.186272	1.458498	0.1668
R-squared	0.224522	Mean dependent var	0.598750	
Adjusted R-squared	0.169130	S.D. dependent var	0.399915	
S.E. of regression	0.364530	Akaike info criterion	0.936055	
Sum squared resid	1.860353	Schwarz criterion	1.032628	
Log likelihood	-5.488436	Hannan-Quinn criter.	0.941000	
F-statistic	4.053377	Durbin-Watson stat	1.774562	
Prob(F-statistic)	0.063722			

Рисунки 3.9, 3.10 - Коефіцієнти та значимість факторів моделі України

Джерело: створено за допомогою Eviews 8